

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu ülikooli ajakiri

VEEBRUAR 2016 NR 2 (2446)

TARTU ÜLIKOO

ÖÖRAAMATUKOGU AITAS SESSI EDUKALT LÄBIDA

CITIS AITAB PAREMINI
E-TEENUSEID MÕISTA
JA JUURDE LUUA

INTERVJUU KAUNITE
KUNSTIDE PROFESSORI
KRISTIINA EHINIGA

KES JUHIVAD VALD-
KONDADE AKTIIV-
SEID TUDENGEID?

Milline on õige sõber?

Sõbrakuul mõeldakse tavalisest rohkem inimsuhetele ja kõigele, mis nendega seondub. Ütlust «Ütle mulle, kes on su sõbrad, ja ma ütlen, kes sina oled» on ilmselt paljud kuulnud. Kuivõrd see aga kehtib praeguses maailmas ja kuidas sa üldse tead, kes su sõbrad tegelikult on?

Mulle tundub, et sotsiaalmeedia pealetung on sõpruse mõiste laialivalguvaks muutnud. Sõbraloendisse satuvad tihti ka inimesed, kellega mõnel peol korra rääkima on satunud. Olen saanud sõbrakutseid isegi inimestelt, kellega ma kunagi kokku puutunud pole, aga kes arvavad, et kuna meil on x ühist tuttavat või mu profiil on lihtsalt huvitav, võiksime ka meie sõbrad olla.

Mis loom see «sõber» aga siis on? Kas järjekordne trofee Facebooki seinal, kes suurendab virtuaalsete sõprade arvu, või ikkagi keegi oluline, kelle kohta tead tõepoolest rohkem kui vaid eesnime ja seda, kus tuttavaks saite?

Võib-olla olen vanamoeline, aga mina teen endiselt sõpradel ja tuttavatel vahet. Virtuaalselt võin olla seotud sadade inimestega, sõpradeks julgen kindlalt nimetada aga väga väheseid.

Seejuures ei pea sõber olema tingimata igal ajal kättesaadav, sest igapähe on oma elu, mida elada. Väga head sõbrad võivad olla ka inimesed, keda

FOTO: LAURI KULPSOO

MERILYN MERISALU

UT peatoimetaja

lahutavad tuhanded kilomeetrid ja kes näevad teineteist näost näkku ehk mitme aasta tagant.

Minu jaoks on tähtsad eelkõige usaldus ja vastastikune austus. Teadmine, et kui sõbrale midagi isiklikku räägin, jääb see meie vahele või et ta ei naera mind välja. Ja kindel usk, et kui tema mulle midagi sarnast usaldab, siis vastan talle kindlasti samaga.

Kahjuks olen ülikooliaastate jooksul näinud ja kogenud olukordi, kus end sõpradeks kutsuvad inimesed üksteisega hoopis teistmoodi käituvad. Seltskonnas käitatakse üksteise- ga hoolimatult, sõpru naeruvää-

ristatakse teiste ees või jäetakse näiteks purjus peaga üksi võõrasse kohta tukkuma, et ise mujal edasi «pidu panna». Ebameeldivuste vältimine tundub paljude jaoks olevat kahjuks tähtsam kui ausus ja usaldus – sellest on kahju.

Ehk tuleks see vana ütlus teistpidi keerata? Sõprade järgi hindamise asemel peaks äkki inimene ise neile eeskujule olema? Kusagilt peab ju alustama. Kui me kõik mõtleksime sellele, kuidas olla hea sõber, ehk siis saaksime olla kindlad, et ka inimesed meie ümber vastavad samaga?

Väärtustage oma sõpru, austage ja usaldage neid! Ja seda mitte ainult veebruarikuus sõbrapäeval, vaid aasta ringi. UT

12

20

28

41

46

11 KOLUMN Magistrant Indrek Niibo kirjutab, kuidas reisimine aitas Eestiga tugevama sideme luua.

12 PERSOON Füüsikadoktori kraadiga Helle Kaasik õpib psühholoogiat, et maailma paremini mõista.

16 AKTUAALNE Uus infotehnoloogia mõju-uuringute keskus avab e-teenuste kasutamise tagamaid.

20 AKTUAALNE Hea õpetamise vestlusringi teine osa keskendub praktikale ja õppimiskogemusele.

24 INTERVJU Vabade kunstide professori Kristiina Ehini kursus pakub väljakutseid nii üliõpilastele kui ka talle endale.

28 TUDENGID Kes juhivad valdkondades üliõpilaste esinduskogusid?

30 TUDENGID Ööraamatukogu töö tudengite sessiaega sületäie põnevust ja lõõgastust.

33 TEADUS Eestlased kasutavad küsimusi tihti etteheidete tegemiseks.

36 ETTEVÕTLUS TÜ teadlased mõtlesid välja ülitõhusa soojustagastusega nutika ventilatsiooniaparaadi.

38 VILISTLANE Jaanika Tammaru liigutab teatris nii näitlejaid kui ka tervet naiskoori.

41 REISIKIRI Paula Üleoja käis uudistamas mitme näo ja kindlate reeglitega Londonit.

44 ESSEE Rektor Volli Kalm kirjutab, mida on teinud ülikooli akadeemiline komisjon professorite atesteerimisel.

46 AJALUGU Raadi kunstikogu uurijad esitlesid mahukat raamatut.

49 järelhüüe, kaitsmised, stipendiumid, teated, tunnustused, õnnitlused, vaba aeg

UT UNIVERSITAS TARTUENSIS
Tartu ülikooli ajakiri

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Aadress: Ülikooli 18-102, Tartu 50090; telefon: 737 5686, 5802 8827; e-post: ajakiri@ut.ee; koduleht: www.ajakiri.ut.ee.

Vastutav väljaandja Illari Lään, **peatoimetaja** Merilyn Merisalu, **toimetaja** Merilyn Säde, **teabetoimetajad** Kady Sõstar ja Liis Saar, **keeletoimetaja** Mari Mets **fotograaf** Andres Tennus, **küljendaja** Mark Šandali, **trükk** Ecoprint. • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitsitud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegium:** Maaja Vadi (esinaine), Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Egert Puhm.

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 4. märtsil 2016.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükitärvidega. ©Ecoprint

Ainult treeningud ei taga teadlaste sõnul laste kehalist arengut

Tartu ülikooli liikumislabori eestvedamisel toimus eelmise kuu lõpus liikumisfoorum «Mis on hea lapsele, mis sportlikule tulemusele?», kus arutati laste ja noorte liikumisharjumuste üle.

Viimastel aastakümnetel torkab paljude arenenud riikide laste- ja noortesportis silma mitu negatiivset trendi, millega tuleks süvitsi tegeleda ka Eestis. Parandada tuleks laste ja noorukite organiseeritud spordis osalemise kogemust nii tervise kui ka sportliku saavutusvõime väljaarendamise seisukohalt.

Eesti lastest täidab rahvusvaheliselt ja Eestis määratletud liikumissoovituste 60 minuti miinimummäära umbes 16–24% noortest. TÜ spordipsühholoogia teaduri Aave Hannuse sõnul selgus TÜ liikumislabori viimasest uuringust isegi karmim

tõde: ligi viiendik lastest, kes ei täida liikumissoovitusi, osales vähemalt kolmel korral nädalas sporditreeningutel. «Seega suur hulk sporditreeningutel käivaid lapsi ei ole isegi mitte minimaalsel soovituslikul määral aktiivsed,» ütles Hannus.

Eesti noortesporti üks mu-rekoht on ka see, et liiga paljud spordis potentsiaalselt andekad lapsed koormatakse üle või nad jäävad hilise küpsemise tõttu saavutustele suunatud spordist liiga vara kõrvale.

TÜ spordibioloogia dotsendi Jarek Mäestu sõnul on sellel mitmeid põhjuseid. «Näiteks kasutatakse noortesportis vanusele mittevastavaid meetodikaid, tihti on laste võitluskoomus liiga suur, keskendutakse liiga varakult ühele spordialale, rakendatakse täiskasvanute võistlus- ja treeningtingi-

musi, eiratakse laste bioloogilist vanust ning arengulisi eripärasid jne,» loetles Mäestu.

Selliste probleemide tõttu on mitmed riigid elanikkonna tervise ja noortesporti arendamiseks võtnud kasutusele nn pikaajalise sportliku arengu mudeli, mis kirjeldab, millises vanuses tuleb erinevate kehaliste võimete ja oskuste arendamisele tähelepanu pöörata.

Mudeli võimalikku rakendamist Eestis ja probleemi leevendamise võimalusi liikumisfoorumil arutati. Üritusel osalesid teadlased, spordivaldkonna edendajad ning laste ja noortega töötavad treenerid.

Foorumit korraldasid koostöös Tartu ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituut, MTÜ Peatreener teaduselts ja Peatreener OÜ. ●

Jaauanuaris toimusid Tartus, Tallinas ja Jõhvis robotikavõistluse First Lego League Eesti poolfinaalid. Tänavune teema «Prügi rännak» pani lapsed uurima prügiga seotud probleeme ja kujutama neile uuenduslikke lahendusi.

Võistluse projektijuhi Heilo Altini sõnul on selle suurim väärtus lisaks noorte teaduslike oskuste arendamisele kasvatada ühiskondlikku vastutustunnet ja luua midagi ühtse meeskonnana.

Selle hooaja teema paneb lapsed mõtlema prügi kogumisele ja sortimisele, aga ka nutika tootmise ja taaskasutuse peale. Võistluslaual tuli lühikese aja

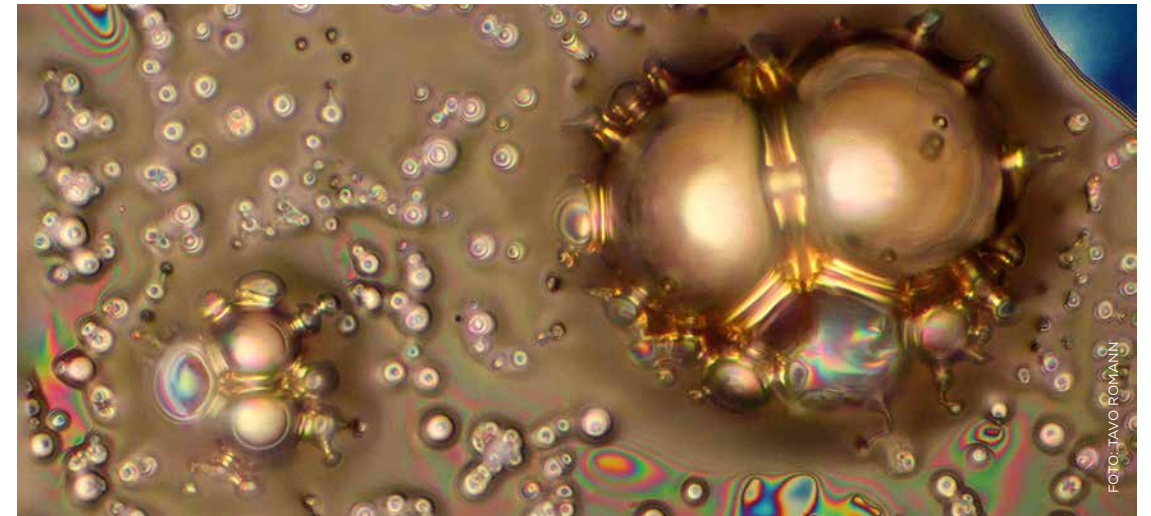
jooksul lahendada prügiga seotud ülesandeid ning üksteiselt võeti mõõtu ka robotidisainis, prügijamandusega seotud teadusprojektides ja meeskonnatöös.

Võistluse eel tegelesid lapsed üle kahe kuu robotitele programmeerimise kirjutamise ja robotitehitusega. Robotikavõistluse Eesti poolfinaalides kohtus 74 meeskonnas enam kui 500 koolilast.

Eestis toimuv First Lego League on osa maailma suurimast robotika- ja tehnikaalasest võistlusest noortele vanuses 9–16 aastat. Sel hooajal osaleb võistlusel üle maailma enam kui 290 000 last. ●

FOTO: VORICA BORDEI

TAVO ROMANNILE TÕI AASTA TEADUSFOTOGRAAFI TIITLI EMIMBF4 IOONSE VEDELIKU KÕRGE PINGE ALL LAGUNEMISE JÄÄDVUSTAMINE.

Selgusid parimad Eesti teadusfotod

Eesti aasta teadusfotograafiks valiti TÜ keemia instituudi teadur Tavo Romann, kelle võidukas teadusfoto näitab mikrokoobi abil ioonse vedeliku lagunemist kõrge pinge all.

Teadus on Euroopa kultuuri lahutamatu osa, mille edasiandmiseks sageli sõnadest ei piisa. Seepärast on viimastel aastatel üha olulisemaks muutunud oskus näidata teadust läbi pildikeele.

Novembrist detsembrini kestnud Eesti teadusfoto võistlusele laekus 33 autorilt enam kui 200 fotot. Žürii esimees, TÜ füüsika instituudi direktor Jaak Kikas rõõmustas, et Eesti teadusfoto tase on konkursiaastate jooksul tublisti tõusnud.

«Valisime parimaid fotograafe viies rühmas. Oluline on märkida, et Eesti aasta teadusfotograafiks saanud Tavo Romanni pildid leidsid äramärkimist tervelt kolmes kategoorias,» viitas Kikas. Ta lisan, et ka siis, kui teaduslik sisu kõr-

vale jätta, on Romanni võidutöö mikroskoopia kategoorias eraldi seisvalt visuaalselt väga mõjuv.

Žüriiliikme, loodusfotograafi Urmas Tartese sõnul on praegusel ajal, kui pildiline suhtlus on levinud massidesse ja haaranud ka kogu sotsiaalmeedia, teaduslik tegevus ilma fotograafiat ühel või teisel moel kasutamata võimatu.

«On valdkondi, kus fotograafiline kujutis on uurimismetoodika osa. Aga ka oma tegevuse ja tulemuste tutvustamise kolleegidele ning teaduse levitamise teeb teadlasi tööhoos või oma uurimisobjekti olemust näitav foto palju lihtsamaks,» täpsustas Tartes.

Iga-aastane Euroopa ja Eesti teadusfoto võistlus toimub hariduslikku sisu levitavas ja vaba ligipääsuga keskkonnas Vikipeedia, millel on aktiivne kogukond ja üldine usaldusväarsus.

Vikipeedia hindab teadusfotosid kõrgelt nende teaberohkuse

tõttu ja nende sobivuse pärast entsüklopeediasse. Korraldajad loodavad, et teadusfoto võistlus aitab teineteisele lähendada teadlasi ja veebientsüklopeediat, et võimaldada seeläbi paremat ligipääsu teadusmaterjalidele.

Eesti teadusfoto konkurs 2015 toimus 1. novembrist 15. detsembrini ning parimad teadusfotod ja aasta teadusfotograafi tiitel kuulutati välja 22. jaanuaril Tartu tähetornis.

Eesti võistlus on osa üleeuroopalisest teadusfotode võistlusest. Euroopa tasandi võistlusele laekus ligi 10 000 pilti 40 riigist ja ligi 2200 autorilt. Üldvõitjad selguvad veebruari jooksul ja need valitakse osavõtivate riikide parimateks arvatud piltide seast.

Kõigi mulluste Eesti parimate teadusfotodega saab lähemalt tutvuda Vikipeedia konkursilehel et.wikipedia.org/wiki/Vikipeedia:Teadusfoto_2015/Parimad. ●

Laval kohtuvad TÜ akadeemiline naiskoor ja teater Must Kast

Veebruaris esietendub Viljandi kultuuriakadeemia teatri-kunsti vilistlaste loodud teatris Must Kast lavastus «Võõrana põhjala kõrbes», mille muusikalise tausta loob kohapeal ülikooli naiskoor dirigent Triin Kochi juhatusel.

Lavastaja Lennart Peebu sõnul on lavastus pseudopärimuslik kaemus, mis vaatleb maagilise realismi võtmes isikustatud looduse ja inimeste vahelisi suhteid ning Eesti kultuuriga seotud arhetüüpe.

Maailmas ringi eksleva võõramaise kaunitari (Laura Niils) pikk teekond lõppeb Eestimaa soos ning tema kohtumisest kohaliku mehega (Kaarel Targo) saavad alguse inimsuhete keerdkäigud ürgse maastiku taustal, kus luusib ringi ka segadust külvav Soo.

«See maagilises võtmes lugu kompab küll erinevate kultuuride

FOTO: MERILYN MERISALU

JUBA ESIMENE ÜHISPROOV LAVASTAJA, KOREOGRAAFI JA KOORIJUHIGA AJAS ELEVILE NII NOORED NÄITLEJAD KUI KA NAISSKOORI LIIKMED.

kokkusobivuse habrast pinda, aga me ei võta poliitilist seisukohta pagulasteemal,» rääkis Peep. Pigem vaatleb lavastus kohalike ja eesti mehe ning võõra kaunitari keerulis-naljakat suhet, kus pan-

nakse proovile mõlema tööeks-pidamised ja arusaamad elust.

Praeguse rändamise, keeruliste ja segaste aegade taustal tundub siiski õige hetk taas rohkem mõelda iseendaks olemise

põhialustele, need enda jaoks taassõnastada, -avastada ja neid meenutada.

Lavastusse on kaasatud peaaegu kogu Musta Kasti trupp, kes koosneb enamjaolt eelmisel aastal TÜ Viljandi kultuuriakadeemia teatrikunsti eriala lõpetanutest, ning TÜ akadeemiline naiskoor dirigent Triin Kochi juhatamisel.

«Võõrana põhjala kõrbes» esietendub 15. veebruaril Genialistide klubi saalis. Järgmised etendused on 15., 17., 21., 22., 28. ja 29. veebruaril ning 3. ja 6. märtsil. Pärast iga etendust toimub ka vestlusring lavastusega seotud teemadel.

Osades mängivad Laura Niils, Märt Koik, Kaija Maarit Kalvet, Silver Kaljula, Kaarel Targo ning TÜ akadeemiline naiskoor. ●

Vastuvõtuhooaeg saab alguse juba veebruaris

Tartu ülikoolis algab 15. veebruaril vastuvõtt 19 ingliskeelsele õppekavale, kuhu on kohalike üliõpilaste kõrval oodatud kandideerima ka välis-tudengid.

Eelmisel aastal laekus avaldusi rahvusvahelistele õpekavadele lisaks Eestile veel enam kui sajast riigist.

«Selle numbri taga võib olla mitmeid põhjuseid, aga võõrkeelsetele õppekavadele õppima asunud üliõpilaste sõnul oli määrav tegur eelkõige hariduse kõrge kvaliteet ja Tartu ülikoolis õppivate sõprade soovitusel,» ütles rahvusvahelise õppe peaspetsialist Ülle Tensing.

Tensingu sõnul peavad üliõpilased ingliskeelsetel õppekavadel õppimise eeliseks võimalust õppida ja suhelda rahvusvahelises keskkonnas, kogeda selle

toimimist ning luua sidemeid, mis aitavad maailmas toimuvat paremini mõista ja haarata.

Sügisel algaval uuel õppeaastal saab rahvusvahelistel erialadel õppida kolmel bakalau-reuseõppe ja integreeritud õppe õppekaval ning 16 magistri-õppekaval.

Uutena lisanduvad juba olemasolevatele bakalaureuse-õppekavadest loodusteadused ja tehnoloogia ning magistriõppekavadest analüütiline keemia (vastuvõtt lõppenud) ja rahvusvaheline õigus ja inimõigused.

Loodus- ja täppisteaduste valdkonnas lõppeb vastuvõtt ingliskeelsetele õppekavadele 15. märtsil, sotsiaalteaduste valdkonnas, humanitaarteaduste ja kunstide valdkonnas ning bakalaureuseõppes (sh integreeritud õppes) 15. aprillil. ●

Keda häirib aktiivsus- ja tähelepanuhäire?

INAUGURATSIOON

TÜ eripedagoogika professor Evelyn Kiive 17. veebruaril kell 16.15 ülikooli peahoone aulas

Aktiivsus- ja tähelepanuhäire on lapseas algav neurobioloogilise taustaga häire, mille tunnuseid esineb 5–10 %

kooliealistest lastest. Kuni pooltel aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lastest esineb lisaks käitumishäireid ja emotsionaalseid probleeme ning kuni kolmandikul on õpivilumushäired.

Ka ilma kaasuvate probleemideta suurendavad häire nähud akadeemilise edasijõudmatuse tõenäosust. Kaasava hariduse

FOTO: SIIM VATALIN

EVELYN KIIVE

suundumusest lähtudes õpivad aktiivsus- ja tähelepanuhäirega õpilased tavaliselt elukohajärgses üldhariduskoolis.

Loengus tutvustatakse aktiivsus- ja tähelepanuhäire olemust ning arutletakse, milliseid väljakutseid esitab häire õpilasele, klassikaaslastele, õpetajatele ja lapsevanematele.

Professor Evelyn Kiive lõpetas TÜ sotsiaalteaduskonna psühholoogia eriala 1999. aastal ning 2001. aastal sama eriala magistrantuuri cum laude. Oma dok-

toritöö kaitses ta psühholoogias 2005. aastal teemal «Käitumise ja kesknärvisüsteemi serotonergilise aktiivsuse perifeerset korrelaatide uuringud».

Alates 1999. aastast on ta töötanud Tartu ülikoolis laborandi, psühhofüsioloogia lektori ja dotsendi ning käitumise neurobioloogia vanemteaduri ametikohal.

2005.–2008. aastal korraldas ta käitumis- ja terviseteaduste doktorikooli tegevust. Evelyn Kiive valiti TÜ eripedagoogika

professoriks 2015. aasta juunis.

Alates 2001. aastast on ta koolitanud õpetajaid ning koostanud õpetajaraamatuid ja õppematerjale inimeseõpetuse valdkonnas. Tema viimaste aastate teadustöö püüab selgitada geenide ja keskkonna koosmõju laste ja täiskasvanute ärritava ja ründava käitumise ning aktiivsus- ja tähelepanuhäire nähtude kujunemisele.

Veebiülekanne inauguratsiooni saab jälgida videoportaali www.uttv.ee vahendusel. ●

Ideelaboris algab uus ja ettevõtlik hooaeg

Athena keskuses toimub 18. veebruaril Ideelabori inspiratsiooniüritus «Ideede raju. 100 ideed, mis muudavad maailma». Hooaja avaürituse eesmärk on tuua kõrg- ja kutsekoolide ning gümnaasiumite õppurid innustavasse keskkonda ja soodustada noorte omavahelist suhtlust ning põnevate ideede vahetust.

Inspiratsiooniüritusel on kohal ka rida ettevõtjaid ja eri valdkondade idufirmade esindajaid, kellega koos saavad noored leida lahendusi, kuidas inimese elu lihtsamaks muuta. «Plaanis on mõelda välja vähemalt sada ideed, millest suurema ärilise potentsiaaliga mõtteid saab hakata edasi arendama Ideelabori eelinkubatsiooni programmis,» ütles Ideelabori juhataja Maret Ahonen.

Eelinkubatsiooni programm on semestripõhine praktilise suunitlusega ettevõtlusõpe, mis sisaldab seminare, töötubasid ja isikupõhist nõustamist. Meeskondi juhendavad rahvusvahelise kogemusega mentorid ja idufirmade kogukonna liikmed. «Programmiga võivad liituda kõikide erialade õppurid, oluline on olla ettevõtlik ja omada ideid, mille ärilist potentsiaali tahetakse testida,» sõnas Ahonen.

Programm võimaldab noortel kogeda, mida tähendab viia ellu oma idee, kuidas saab sellest toimiv ärimudel ja mida tuleb teha selleks, et see oleks jätkusuutlik. «Teisisõnu saab igaüks tunda omal nahal ettevõtjaks olemise võlu ja valu ning kohtuda mõttekaaslastega.»

IDEELABORI JUHATAJA MARET AHONENI SÕNUL ON ETTEVÕTLIKKUS OLULINE, SEST KÜSIVAD MIKS-KÜSIMUSI JA VÕTAVAD RISKE, SEDA ENAM SAAVAD INIMESED NAUTIDA

MIDA ROHKEM ON MEIE HULGAS NEID, KES NÜÜDISAEGSE ELUKORRALDUSE HÜVESID.

Ahoneni sõnul on seesugune programm ühiskonnale oluline. «Mida rohkem on meie hulgas neid, kes küsivad miks-küsimusi ja julgevad mugavusalast välja tulla ning võtta vastutuse ettevõtlusega kaasnevate riskide ees, seda rohkem saame nautida nüüdisaegse elukorralduse hüvesid,» rääkis juhataja. Ta lisas, et ettevõtlikud inimesed suudavad tulla toime muutuste ja pingetega ning nakatada ka enda ümber olevaid inimesi õnnelikkusega.

Programmi lõpuüritus on 27. mail toimuv äriideede võistlus «Kaleidoskoop», kus meeskonnad esitlevad oma ärimudeleid

asjatundjatest koosnevale žüriile. «Sealt saadud tagasiside on väärtuslik järgmiste sammude tegemiseks. Mitmed eelnevatel aastatel osalenud meeskonnad on loonud oma ettevõtte,» ütles Ahonen.

Sügissemestril liitus Ideelabori programliga seitse meeskonda, kellest kaks jõudsid ka oma ideest ärimudelini. Erinevatel põhjustel ei riskinud viis meeskonda veel žürii ette minna.

Võrreldes eelmise kevadega on Ideelaboris muutnud see, et kord kuus nädalavahetustel toimunud äriarenduse seminaride asemel korraldati sügisel

intensiivsemaid ja lühemaid neljatunniseid seminare, mis toimusid kahe nädala tagant. Nagu ka varasematel aastatel, on Ideelabori seminarid tasuta ja avatud kõigile huvilistele.

«Mitmed Ideelabori seminarid toimusid Garage48 HUB Tartu ruumides ja seminaridel osales suur hulk juba tegutsevate idufirmade asutajaid ja liikmeid. Tartu idufirmade kogukonna ja Ideelabori vahel on kujunenud koostöö ja sünergia, HUB Tartu üritustel kohtab alati aktiivseid tudengeid, kes võivad olla maailma muutvate idufirmade asutajad.» ●

Eesti Vabariigi 98.aastapäeva KONTSERTAKTUS

23. veebruaril kell 12 Tartu Ülikooli aulas

Tartu Ülikooli meditsiinilise mikrobioloogia professori, ülikooli senati liikme Irja Lutsari ettekanne

Ernst Jaaksoni mälestusstipendiumi ning Tartu Ülikooli aumärkide üleandmine.

Tartu Ülikooli kammerkoor, dirigent Triin Koch.

Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia direktor Iñaki Sandoval (klaver), Marti Tärn (kontrabass), Ahto Abner (trummid)

Gao Jingyi, Märt Läänemets

HIINA KEEL

ISBN 978-9949-77-013-7, 276 lk. Hind kirjastuse e-poes 18 €.

„Hiina keel” on esimene eestikeelsele lugejale ja õppijale koostatud hiina keele õpik. Raamat on mõeldud nii õppevahendina tundides kasutamiseks kui ka iseõppijatele, samuti lihtsalt huvilistele, kes tahavad hiina keelest ja kultuurist rohkem teada saada. Raamatu sissejuhatav osa annab põhjalikud juhtnöörid hiina keele häälduse ja hiina märkide kirjutamise õppimiseks. Kümnes mahukas peatükis võetakse läbi olulised teemad vajaliku sõnavaraga, mis loob baasi algtasemel hiina keeles suhtlemiseks ja lihtsa hiina keelse teksti lugemiseks. Õpikus olev sõnastik sisaldab 643 lihtsõnatüve märki ning 929 sõna ja väljendit. Kõik hiina märgid on õpikus esitatud paralleelselt nii traditsioonilisel täiskujul kui ka moodsal lihtsustatud kujul.

W. Struve 1, Tartu, 737 5945, tyk@ut.ee, www.tyk.ee

Teaduskirjastus aastast 1632

TARTU ÜLIKOOL
kirjastus

Miks jääda Eestisse või miks siit ära minna?

Kui pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga piirid avanesid, otsustasin siia jääda: just seepärast, et ma ei teadnud, kuhu minna ning kas mind seal mujal üldse keegi ees ootab.

Umbes viis aastat hiljem olin meelt muutnud ning tahtsin reisida, maailma näha, käia ja avastada.

Võib öelda, et viimased viis aastat olen veetnud välismaal rohkem kui mõni inimene terve elu jooksul. Olen võtnud osa kahest väga mainekast vahetusprogrammist Jaapanis ning Omaanis, elanud seitse kuud Berliinis, pea pool aastat Kreekas, reisinud seljakotiga läbi enam kui pool Euroopat ja käinud ka Indias ning veetnud pea kolm kuud Ungaris pagulasi aidates.

Kui hakkasin kaks aastat tagasi kandideerima programmi Noored Kooli, pidin selle katki jätma, sest tundsin, et olen veel liiga noor, et ennast kooliga siduda.

Hiljuti ühes Eesti põhikoolis asendustunde andes tundsin aga, et olen valmis Eestisse pikemaks jääma. See on huvitav ja harjumatu tunne, kui ei pea enam iga hinna eest aina uude riiki elama minema. Vastupidi – tunnen, et mul on nüüd midagi Eestile pakkuda ja Eestil on midagi mulle pakkuda.

Tulles ajas natuke tagasi, ei ole ma kunagi Eestist ära tahtnud põhjusel, nagu mulle ei meeldiks riik, kus olen sündinud ja üles kasvanud. Vastupidi –

INDREK NIIBO
Euroopa Liidu ja Venemaa
uuringu magistrant

tunnen oma sünnimaa käekäigu vastu huvi rohkem kui keskmine eestlane.

Ometi tunnen, et kui ma ei oleks kunagi välismaal elanud, siis ei oskaks ma Eestit näha kõrvaltvaataja pilguga. Just see on oluline omadus, mille välismaal viibides ära õppisin – mitte üle tähtsustada oma riiki, mis on üks paljude seast, kuid samal ajal armastada ning hinnata olulist.

Olen tähele pannud, et enim kardavad pagulasi just need, kes pole kunagi oma kodumaalt välja saanud, ning kõige rohkem

on hirmudele ja eelarvamustele üles ehitatud nende inimeste tunded, kel puudub võimalus näha koha-pealset elu eemalt.

Objektiivne saab siiski olla ka see, kes pole kunagi välismaal käinud – reisimine iseenesest ei tee veel kedagi avatuks, kuid võimalus võrrelda üht elukorraldust teisega annab tohutult uusi tulevikuväljavaateid ning arendab kriitilist mõtlemist.

Ma ei heida midagi ette neile, kes on Eesti asemel elukohaks valinud mõne rikkama riigi. Olen kindel, et ka väliseestlaste panus siinsesse ellu võib olla suurem kui neil, kelle energia möödub passiivselt kritiseerides, pakkumata lahendusi.

Veelgi enam, kui ma 2017. aasta laulupeol laulukaare all väliseestlaste kõrval peaksin seisma, suhtun tema Eesti lippu sama lugupidamisega nagu enda omasse – võib-olla näeb tema lahendusi, mida mina Eestis elades ei märka. **U**

OBJEKTIVNE SAAB SIISKI OLLA KA SEE, KES POLE KUNAGI VÄLISMAAL KÄINUD – REISIMINE ISEENESEST EI TEE VEEL KEDAGI AVATUKS, KUID SEE ANNAB TOHUTULT UUSI TULEVIKUVÄLJAVAATEID.

FOTO: ERAKOGU

Doktorikraadiga füüsik õpib psühholoogiat, et maailmast paremini aru saada

PERSOON

Helle Kaasik, kellel on doktorikraad füüsika erialal, tuli viis aastat tagasi ülikooli psühholoogiat õppima ja omandas sel erialal bakalaureusekraadi. Praegu laiendab ta psühholoogiaalaseid teadmisi magistrantuuris õppides. Miks? Vastus on lihtne: «Sest õppida on huvitav ja psühholoogia võimaldab iseendast ning oma kiiksudest pisut paremini aru saada.»

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Helle tuli 1988. aastal Tartusse füüsikat õppima, soovides selle abil maailmast paremini aru saada. Ta imetles seda, kui hästi mõni lihtne füüsikaseadus kirjeldab suurt osa tajutavast tegelikkusest. «Loodusseadused on nagu tajutavast reaalsusest sügavam kood, mis seda tegelikkust loob ja juhib. Tahtsin saada kontakti sügavama tõelisusega,» ütleb ta.

Side füüsikaga tekkis Hellel 15-aastasena, kui Õpilaste teaduslikus ühingu juhendas teda Alo Linntam, kes arendas

teooriat selle kohta, kuidas kõik elementaarosakesed on ühtse välja ilmingud. «Tema õpetas mind 15-aastaselt programmeerima. Istusime kord nädalas ligi poole ööni Tallinnas küberneetika instituudis ja modelleerisime tollasel arvutil tema teooria järgi elementaarosakesi,» jutustab ta. Helle uskus, et kui maailm koosneb osakestest, siis tähendab osakestest arusaamine ka maailmast arusaamist. Nii oligi füüsika õppimine tema jaoks toona loogiline jätk.

Seejärel möödus kaheksa aastat ja Helle tuli ülikooli tagasi. Psühholoogia valis ta seetõttu, et vaatleja peaks oma vaatlusinstrumenti tundma. «Kui kogu minu

maailmatunnetus käib läbi inimteadvuse, siis oleks hea teada, kuidas see teadvus toimib. Tahtsin aru saada nii maailma ainelisest kui ka vaimsest poolest.»

ÕPPIMINE KUI ÖKOLOOGILINE LÕKS

Helle ütleb, et ta oli noorena raamatukoi ja kontakt maailmaga käiski suuresti läbi loetu. Ta luges palju ka ebatavaliste kogemuste kohta. «Näiteks psühholoogia klassikast William James'i «Usulise kogemuse mitmekesisust», mida käisin Moskvast lugemas, sest internetti polnud. Selles raamatus on imeline kogu müstiliste ja ekstaatiliste kogemuste kirjeldusi. Mõtlesin, kas sellised >>

» kogemused on tõesti võimalikud või on see fantaasia.»

Nii saidki Helle lemmiktee- maks psühholoogias teadvuse muutunud seisundid, müstilised ja ekstaatilised kogemused. «Selgus, et psühholoogias ei ole selliste kogemuste kohta korralikku teooriat ja tundus, et oma küsimustele vastuste saamiseks tuleb see ise luua. Mõtlesin füüsi- ku moodi: kui teadlased mõis- tavad kunagi selliseid kogemusi, siis oskavad nad neid ka tekitada. Paned juhtmed pähe ja käid läbi terve kogemuste ruumi, mida aju võimaldab – natuke nagu ulme- kas,» kirjeldab Helle.

Et seda selgitada, arvaski Helle, et kõige jaoks peab esiti teooria olema. «Teooria loomi- seks on vaja teadusharidust ja kõige lihtsamalt saab seda *alma mater*'ist. Nii tulingi keskealisena uuesti ülikooli.» Helle sõnul on õppida üleüldse huvitav ja see on omamoodi ökoloogiline löks. «Arvan, et liigõppimine on sa- mamoodi võimalik nagu liigsöö- mine. Tegelikult tuleks õppida samamoodi nagu süüa: just seda, mida vaja, ja nii palju kui tarvis.»

PSÜHHEDEELIKUMIDE UURIMINE ON VÄGA KIIRESTI TAASELUSTUV UURIMISSUUND JA UUSI HÄID TEADUSTÖID LISANDUB JÄRJEST ENAM.

Ka õppimise tase on Helle sõnul suures osas õppija enda teha – kas võtta pakutavast maksimum ja endale vajalik või lihtsalt läbi saada. «Ülikooli astunud tudengile antakse üks eriti uhke pulgajäätis, mille sees oleval pulgal on kirjas «diplom». Mõni ahmib selle jäätise nii usi- nalt sisse, et maitset ei tunnegi ja hakkab paha – peaasi, et pulgani

jõuaks. Teine poetab jäätise lil- lepotti või sööda sõbrale, et aga pulk kätte saada. Mina olen seda «jäätist» igatahes väga nautinud ja «pulga» pealekauba saanud,» ütleb Helle psühholoogiaõpingu- te kohta.

TEADVUS JA TAHKISETEORIA

Helle uurib magistritöös *ayahu- asca* tarvitajaid Eestis. *Ayahuasca* on Lõuna-Ameerika metsade tai- medest saadav psühheedealne tee, mida juuakse erilistel tseremoo- niatel, et terveneda ja teadmisi saada. «Oma töös uurin *ayahu- asca* tarvitajate vaimset tervist, isiksust ja elukvaliteeti. Tulemus- te põhjal on need üldiselt korras: neurootilisuse, masenduse ja äre- vuse näitajad olid neil keskmiselt madalamad kui kontrollrühmal, aga avatus, sotsiaalsus ja eluga rahulolu kõrgem.»

Psühheedeelikumide uurimine on Helle sõnul väga kiiresti taas- elustuv uurimissuund ja uusi häid teadustöid lisandub järjest enam. «Praegu tekitab see suund veel eelarvamusi ja ebatervet huvi, aga küllap inimesed harjuvad sellega

ja hakkavad seda normaalseks teemaks pidama. Ma ei usu, et viis aastat tagasi oleksin saanud sel teemal magistritööd teha, isegi praegu ei ole see tegelikult väga iseenesestmõistetav.»

Helle ei usu, et on olemas üks suur imeline kogemus, kuhu kõik n-ö õiged vaimsed teed lõpuks viivad, sest võimalikke kogemusi on tohutu hulk ja nende võima-

likke tõlgendusi veelgi rohkem. «Mida erinevam on kogemus ta- vaiseisundist, seda raskem on seda kirjeldada ja seda rohkem kipub selle kirjeldus olema tõlgendus, tundmatu seletamine tuttava kaudu.»

Helle ettekujutuses ei ole kogemuste ruum mitte üks särava tipuga mägi, kuhu oleks vaja ükskõik, mis küljest kindlasti üles ronida. «Pigem sarnaneb see vihmametsale, kus on väga palju ilusat ja huvitavat, aga mõndagi seal on parem mitte puutuda.»

Peale magistrantuuri õp- pimise töötab Helle ka TÜ tahkiseteooria laboris teadurina. «Alguses olin teoreetilise füüsika laboris ja uurisin neutriinosid, aga see teadussuund kippus instituudis kiratsema ja minust polnud selle püstihoijat. Sain aru, et nii ma kraadi ei kaitse, ja palusin naaberlaborist varjupaika. Sealsed inimesed võtsidki mu oma tiiva alla,» kirjeldab Helle tahkiseteooria laborisse tööle sattumist. «Seal ma alles nägin, kui tõsine on teadus ja kui tark tu- leb selle tegemiseks olla. Praegu tegelen tahkiseteooria kvantop- tikat puudutava osa, dünaamilise Casimiri efektiga.»

Laboris arvutab Helle koos oma juhendajaga tolle teooria- te järgi, kuidas näiteks mingis resonantses protsessis tekkiva valguskiirguse intensiivsus sõltub selle sagedusest ja suunast. «Na- tuke tuleb tegeleda ka õppetöö, arvutiabi ja asjaajamisega. See viimane on mõnikord omaette absurdimaailm: teadlane kirjutab poole tööajast projekte, teise poo- le aruandeid ja ülejäänud ajal teeb teadust.»

Missuguse erialaga sooviks Helle aga veel lähemalt tutvust

teha? Ta ütleb naljatledes, et ta õpiks neid kõiki, kui elu oleks piisavalt pikk. «Eks mu psühho- loogiadiplom ongi üsna kirju, sest aineid saab võtta ju kogu ülikoolist. Võiksin rohkem teada biokeemiast, meditsiinist, psüh- hiaatriast ja usuteadusest, mis ühilduks hästi mu lemmiktee- dega psühholoogias. Aga tervet eriala uuesti otsast peale õppida ei ole lihtsalt realistlik.»

UNISTUS UNISTAMATUST

Vabal ajal käib Helle reisimas ja erinevatel mõttemaailma laiendavatel üritustel. Ta on palju käinud Eesti metsades ja rabades. Lapsepõlves käis Helle näiteks Baikali ääres ning siis oli ka lihtne

minna Nõukogude Liitu, nüüd Euroopa Liitu ja edasigi. «Tsi- teerides üht hipide laulu: «Enda sees ja endast väljas, seigelda saab igal pool.» Mul on väga hea meel, et olen palju reisida saanud,» sõnab ta.

Helle ütleb, et oma mõtte- maailma laiendamiseks võiks igaüks teha enda jaoks midagi uut. «Mõnedel üritustel peab ette vaatama, et mõttemaailm liiga ära ei laiene – pärast ongi laiali ja kes ta siis kokku korjab?» Helle on käinud näiteks üritusel «Olemise vabadus», mis oli grupiteraapia sarnane ja mida korraldas üks naine Iisraelist. «Eks neid asju tehakse erinevalt, tahtsin näha, kuidas tema seda teeb. Meie ülikoolis õppinud psühholoogi-

del on mõned, näiteks eetilised, piirid peal, aga igaühel päris nii ei ole.»

Samuti käis Helle ungari psühhiaatri, doktor Ede Frecska populaarteaduslikul loengul, mis rääkis šamanistlikust ravist. «See oli minu magistritööga seotud teemadel ja biokeemia osa oli minu jaoks hariv. Vaatasin õp- pimise mõttega ka näiteks seda, kuidas ta küsimustele vastas.»

Kui küsin, millest Helle unis- tab, vastab ta: saada aru sellest, mis tegelikult on. «Unistan maailmast, kus pole mõttetuid kannatusi, kus iga inimene saab vabalt arendada oma teadvuse ja taju kõiki võimalusi. Unistan mil- lestki sellisest, millest unistadagi ei oska.» UT

ÜKS KÜSIMUS

FOTO: ERAKOGU

KASPAR KRUUP, kaastudeng ja sõber

Missugune inimene on Helle?

Psühholoogia õpetab muuhulgas seda, kuidas eelarvamused võivad petlikud olla. Helle on selle teadmise kehastus. Kui nägin teda esimest korda auditooriumi tagumises nurgas istumas, pani tema peapael kulme kergitama: vana kooli lillelaps on teadusilma koridoridesse eksinud?

Järgmisel aastal oli ta rebaste tutvumispeol pidutsevate noor- te seas taas ootamatu kontrast. Kuid õige varsti näitas Helle, kui küündimatu minu kummastus oli. Suur oli see üllatus, kui tema loot lõpuks loor langes. Füüsik! Doktorikraadiga! Mitme lapse ema! Psühholoogia bakalaureus! Ja millised huvid! Peapael varjas tõelist teadusmuskli. Tore ja piinlik oli omal nahal kogeda, kui rumal võib olla eelarvamus.

Nii sai Hellest üks psühhodest, oma malbe hääle, hõljuva kõnnaku, laia naeratuse ja lõikava mõistusega. Meie jutuõhtutele tõi ta elukogemust, vaimset pagasit ja toitu. Aastate jooksul oleme lahanud teemasid õppekvaliteedist ja veebiõppest laste kasvatami- seni, teaduse institutsioonide kriitikast vooseisundini. Ta on aidanud internetis vaielda, kolimismuresid lahendada, rattakohti loendada, raamatuid leida jne. Ühesõnaga, tõeline semu. Psühholoogide kogu- kond oleks temata kahtlemata vaesem. ●

CITIS avab e-teenuste kasutamise tagamaid

ALMA MATER

E-riigi võimaluste levik Eestis on muljetavaldav. Siiski teatakse väga vähe sellest, millised on meie e-teenuste majanduslikud, poliitilised ja ühiskondlikud mõjud. Selles osas toob selgust uus infotehnoloogia mõju-uuringute keskus CITIS.

MERILYN MERISALU
merilyn.merisalu@ut.ee

CITIS (Center of IT Impact Studies) alustas juba möödunud aasta septembris mõneastase projektina, mille eesmärk on siiski märksa rohkem tulevikku vaatav: jätkusuutliku teaduskeskuse väljaarendamine ja pikaajaline töö.

«Esialgse rahastuse saime majandus- ja kommunikatsiooni-ministeeriumilt neljaks aastaks, et välja töötada kaks õppekursust. Samuti toetab meid

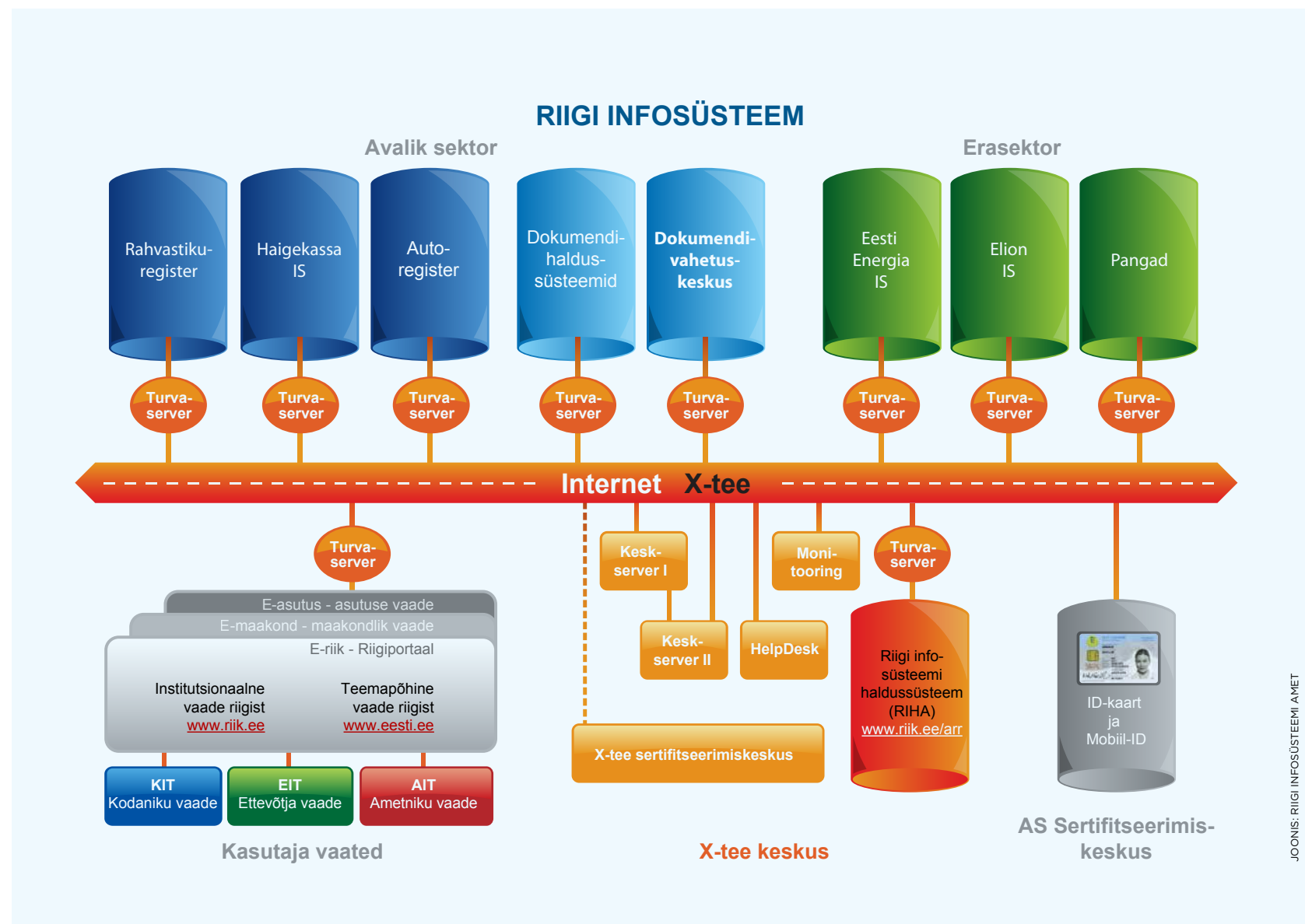
üliskool ise teadusrahadega, et saaksime senist tööd suuremas ulatuses jätkata ja looksime Eesti e-teenuste analüüsi põhjal uusi teadmisi,» täpsustab CITIS-e projektijuht Kristel Vits.

Vitsa sõnul alustabki kevadsemestril esimene kahest plaanitud kursusest. Tudengitele antakse ülevaade, kuidas e-riik toimib, esinema on nõustunud tulema ka paljud praktikud, kes oskavad rääkida, mis põhimõtete järgi ja kuidas Eesti e-riik on üles ehitatud.

Loomulikult tehakse ka statistikat ja andmeanalüüsi, aga idee ei ole näidata, kui keerulisi asju

saab teha, vaid pigem seda, kui lihtne on e-teenuseid kasutada inimestel, keda on natuke juhendatud, ning samas tahetakse näidata ka seda, et eri elualade inimestele on e-teenuste kasutamine ka väga vajalik.

«Kindlasti ei ole mõtet karta, et see kursus on ülikeeruline.

X-TÉE ON ANDMEVAHETUSKIHT, MIS VÕIMALDAB RIIGI INFOSÜSTEEMIDE VAHELIST LIIKLUST JA ÜHENDAB LIGIKAUDU 200 ANDMEBAASI NING KÕIKI NENDEGA SEOTUD TEENUSEID.

Juba on informaatikute kõrval huvi üles näidanud näiteks ajakirjandustudengid, välisüliõpilased jt. Loodetavasti aitab meeskonnatöö erineva taustaga inimestel näha erinevaid võimalusi, kuidas saadud teadmisi ära kasutada,» kinnitab Vits. Seda enam, et e-teenuste tundmine on

oskus, mida erialast olenemata tööturul tulevikus kindlasti vaja läheb.

Aasta teises pooles, sügissemestril, läheb lugemisele avatud e-kursus, mis keskendub paarile konkreetsele e-teenusele ja nende analüüsimisele. Kuna kursus on suuresti Eestist

väljapoole suunatud, tehakse ka seal lühike sissejuhatus tehnoloogilistesse uuendustesse ja e-teenuseid võimaldavatesse tehnoloogiatesse.

«Praegu alustame küll kahe kursusega, aga tulevikus võiks meil olla oma magistriõppe moodul või isegi magistriõppe-»

» kava. Miks mitte teha ka koostööd teiste ülikoolidega, kus samuti tegeldakse e-teenuste uurimise ja analüüsiga,» paljastab Vits tulevikuplaane.

PIKK KOGEMUS JA PALJU ANDMEID

Kaks teist projekti eestvedajat, Johan Skytte poliitikauuringute instituudi vanemteadurid Kristjan Vassil ja Mihkel Solvak on seni peamiselt tuntud valija-kompassi loomise ja e-valimiste analüüsi poolest, nüüd leiavad nad, et on aeg teiste e-teenuste peale edasi laieneda.

Solvaki sõnul on huvi e-teenuste vastu rahvusvahelise kaaluga. «Meie töökeel ongi inglise keel, sest ka Eesti riigi huvi on suunatud väljapoole. Meie e-teenuste andmete analüüs aitab teistelegi näidata, kuidas ja miks sarnased teenused mujal toimiks või mitte. E-riigi rahvusvaheline reklaam on sama oluline kui analüüsida, kui palju saaks olemasolevaid andmeid riskasutada, et veel uusi lahendusi välja pakkuda,» räägib ta.

Riik kogub ja loob oma paljude tegevuste käigus väga palju andmeid. Eestis on kasutusel umbes tuhat viissada e-teenust, mille kaudu tehti näiteks 2014. aastal üle 340 miljoni päringu – see on keskmiselt ligi miljon päringut päevas. Mullu kasutati ID-kaarti inimeste digitaalseks tuvastamiseks üle 7,4 miljoni korra ning allkirjastamiseks ligikaudu 6,8 miljonit korda.

CITIS ei vaatle isikuandmeid ega päringute sisu, mis on andmekaitseasutusega kaitstud, küll aga päringuid kirjeldavaid erinevaid parameetreid, näiteks seda, kui kiiresti teenus toimib

või kuidas selle kasutamine ajas on muutunud.

«Neid andmeid on väga palju ja kahjuks pole keegi neid eriti kasutanud,» toob Kristjan Vassil välja. Nemad vaatavad, kas sellist teavet saaks ära kasutada ja kas ilma tavapäraste sotsiaalteaduslike andmekogumismetoditeta nagu valimipõhised küsitlused või intervjuud, saaks leida teenuste kasutamise seoseid ja mõju.

Kogu Eesti e-lahenduste ökosüsteem põhineb ID-kaardil ja X-teel, riigi infosüsteemide vahelist liiklust võimaldaval andmevahetuskihil, mis ühendab praegu ligikaudu 200 andmebaasi ja kõiki nendega seotud teenuseid.

KUIDAS AEGA JA RAHA KOKKU HOIDA

«X-tee logib kogu Eesti e-teenuste süsteemi ja meie üritame selle keskserveri logi põhjal aru saada, mis kasu e-teenused meile toonud on. Näiteks ID-kaardi autentimise ja allkirjastamise andmed annaks pildi, kui palju aega ja raha me oleme kokku hoidnud,» seletab Vassil.

MEIL EI OLE VAJA KULUTADA RAHA ANDMETE KOGUMISEKS, MIS ON E-RIIGIS JUBA OLEMAS. VARASEMATE TEENUSTE PÕHJAL SAAME ENNUSTADA KA UUTE ARENGUT JA MUUTUSI.

Aja kokkuhoidu on näha igapäevastes tegevustes. Näiteks teeb liikluspolitsei kahtlase masina nägemise puhul mitu automaatset päringut, et teada saada, kellele selle numbriga auto kuulub, kas autol on kehtiv kindlustus jm. Vastuseid neile küsimustele teab ta juba enne auto

kinnipidamist ja lubade kontrollimist. Sellised teenused on seega suur ajavõit.

«Kui eeldame, et iga päring hoiab kokku 15 minutit ja et kolmandik X-teel registreeritud päringutest on siiski inimestevaheline suhtlemine, siis võib arvutada, et 2014. aastal hoidis e-teenuste kasutamine kokku 2,8 miljonit tundi tööaega,» viitab Vassil.

Sisuliselt teeb see kokku enam kui 3000 aastat. Või siis umbes nii palju, kui 3000 inimest teeksid aasta jooksul tööd.

Mihkel Solvak lisab, et sisuliselt on e-riik nagu labor, kus saab näha, mis tingimuste juures midagi juhtub. Kuna Eestil on e-teenustega seotud kogemust ja andmeid enam kui kümne aasta jagu, saame selle teadmise põhjal ka kindlamini öelda, kuidas mingid teenused toimivad.

«Meil ei ole vaja kulutada raha mingite andmete kogumiseks, mis on e-riigis juba olemas. Väikese valimi antud suhteliste vastuste asemel analüüsime statistiliselt tegelikku andmestikku. Saame teha jooniseid ja näidata, kuidas miski töötab. Varasemate

teenuste põhjal saame ennustada ka uute puhul, millal ja mis tingimustel muutused toimuvad,» täpsustab ta.

Võlu lisab võimalus eri andmebaaside teavet koos kasutada ja nii ilma suurema lisatööta uusi teenuseid pakkuda, mis ühiskonnale väga suurt mõju

UUS KURSUS

Veebruaris alustab uus kursus, mis käsitleb e-riigi mõju mõõtmist.

«SHRG.02.025 Measuring the Impact of e-Government: Economic, Political and Social outcomes» on CITIS-e projekti raames loodud ingliskeelne kursus, millest on osa võtma oodatud kõik magistri- ja bakalaureusetaseme üliõpilased.

Kursus keskendub Eesti e-riigi ja digitaalsete teenuste mõjude analüüsile ning õpetab osalejatele, kuidas majanduslikke, poliitilisi ja ühiskondlikke mõjusid mõõta ja hinnata. Samuti vaadeldakse, kuidas kasutada ja analüüsida olemasolevaid e-riigi andmeid.

Kursus on jaotatud kolme ossa. Esimeses osas räägitakse lähemalt e-riigi eeldustest ja teooriast, et osalejad mõistaksid Eesti e-teenuste ökosüsteemi, mudeleid ja olemasolevaid e-lahendusi. Samuti õpitakse mõõtma ja mõtestama avalike e-teenuste mõju ning Eesti kogemuse alusel hindama sarnaste teenuste potentsiaali välisriikides.

Teises osas analüüsitakse probleemipõhiselt konkreetseid e-teenuseid ja katsetatakse eri teenuste andmetest ristikasutamist, et teenuste mõju hinnata. Kolmandas osas õpitakse oma uurimistulemusi visualiseerima ning esitlema võimalikult lihtsas ja arusaadavas keeles.

Kursuse jooksul külastatakse ka vähemalt üht riigiasutust, et e-riigi igapäevast toimimist ka praktilisest küljest näha ja mõista. Loenguid peavad Johan Skytte poliitikauuringute instituudi vanemteadurid Kristjan Vassil ja Mihkel Solvak, lisaks on kavas kaasata külalislektoritena mitmeid praktikuid, kes oma kogemusi jagavad.

Kursuse statsionaarne osa toimub teisipäeviti enne-lõunasel ajal (10.15–12.00) Lossi 36 õppehoones, loenguruumis 214. Kursuse läbinud üliõpilased saavad selle eest kirja 6 EAP-d.

Lisaks loengutes käimisele saab kursuse läbida ka veebipõhiselt. Registreerumine on avatud kuni 22. veebruarini.

avaldaks. CITIS-e töötajate sõnul on võimalus nutikamaks minna meeletu, muuhulgas saaks luua ka inimelusid päästvaid ennustusmudeleid.

ELU PÄÄSTVAD ENNUSTUSMUDELID

Kristjan Vassil toob näiteks välja selle, mis saaks siis, kui kokku panna häirekeskuse, maanteeameti ja ilmateenistuse logiandmed. Ühe andmestik annab teavet õnnetuste, teise oma vastavate teelõikude olude ja kolmanda andmestik täpsete ilmastikutingimuste kohta.

Kui nende teadmistega liita veel taustaandmed – näiteks kella- ja aasta-aeg, kas eelmine päev oli jaanipäev või mõni muu suur püha jm –, siis saaks vähemalt oletuslikult ennustada liiklusõnnetuste tõenäosust väga kindlates kohtades ja seejuures reaalajas.

«Oleks ju päris vinge, kui mudel saab sulle näiteks Tallinn-Tartu maanteel Google Mapsi kaudu ennustada, et jõuad kohe teelõiku, kus on just praegu suur liiklusõnnetuse oht, ja hoiaks sellega halvima ära?» küsib Vassil.

CITIS-el on praegu töös neli taolist kindla väljundiga ristikasutusprojekti, mis võiksid jõuda igapäevakasutusse. Kas selle konkreetse näite mudel tööle hakkab, ei saa veel kindlalt öelda, aga kui hakkab, aitaks see ära hoida õnnetusi ja päästa inimelusid.

«Sellisel juhul tunduks ju veider küsida, miks te seda teete. Kui andmed on olemas, siis peaks neid ühiskonna heaks ära kasutama – mis oleks parem kui elude päästmine?» UT

Tudengid tahavad õppida

HEA ÕPETAMISE TEEMAL ARUTLETI PIKEMALT JA PÕHJALIKUMALT KA JAANUARI KESKEL TOIMUNUD KONVERENTSIL «ÕPPEJÕULT ÕPPEJÕULE 2016: ÕPETAMISE HEA TAVA».

Hea õpetamine loob tihedat õpieesmärkide püstitamise ja saavutamise

ALMA MATER

Hea õpetamise vestlusringi teises osas tuleb juttu praktika osast õppetöös, õpetamise õppimise võimalikkusest ja kogemustest.

MERILYN MERISALU

merilyn.merisalu@ut.ee

Vestlusringist võtsid osa rakubioloogia õpetooti juhataja Toivo Maimets, võrdleva poliitika lektor Alar Kilp, majandusteaduskonna asejuhataja õppe alal Krista Jaakson, haridusteaduste instituudi kõrgkoolipedagoogika dotsent Mari Karm ja üliõpilaskonna esimees Martin Noorkõiv.

Viimastel aastatel on mitmeid õppejõude üllatanud, kui palju üliõpilased tegelikult ise tahavad vaeva näha. Mari Karm tõi näiteks õppejõukoolituse, kus uue ülesandena paluti igal õppejõul mõne oma üliõpilasega intervjuu teha.

«Peaaegu kõik töid välja, et tudengid tahavad õppida! Nad tõepoolest tahavad ülikoolist rohkem saada ja ise teha. Nad on valmis kodus rohkem tööd tegema ja ette valmistama, et kokkusaamine õppejõuga oleks võimalikult sisukas,» rõõmustas Karm.

Toivo Maimets pakkus, et tudengite rohkem tahtmine ja nõudmine on seotud nende endi tulevikuvaljavaadetega.

«Praegused üliõpilased mõtlevad palju rohkem, mis neist saab. Nende jaoks on selge mure, kuhu nad tööle saavad ja mida seal teevad. Kui mina olin tudeng, ei

pidanud selle pärast eriti muretsema – kuhugi ikka suunati.»

Ajad on aga muutunud ja Maimetsa arvates võib sellest tuleneda ka suurenenud nõudlikkus haridusele. Kui näiteks õppejõud mingil põhjusel oma loengusse ei jõua, on aktiivsed üliõpilased pigem pahased kui tekkinud vaba aja üle rõõmsad.

Üliõpilaste esindaja Martin Noorkõiv samas liiga lootusrikas ei ole. Selles, et paljud tudengid tahavad rohkem teha, ta ei kahtle, küll on tema sõnul omaette küsimus, kas see ka päriselul võimalik on ja tegeliku õppetööga kokku läheb.

«Motivatsioon – nii selle tekkimine kui ka püsimine ei sõltu ainult tudengist, vaid päris suures osas sellestki, kuidas õpe on korraldatud ja ka läbi viidud,» ütles Noorkõiv.

«ROHKEM PRAKTIKAT!»

Noorkõivu arvates on ülikool mõnes mõttes oma eesmärgi valesti püstitanud: inimestel ei ole vaja ainult mõtlemis-, vaid hoopis tegutsemisoskust. Ehk põhimõttelist kogumit harjumustest ja vaimsetest võimetest, mis võimaldavad eri olukordades vajalikke asju teha.

«Jah, mõtlemisoskus on muidugi oluline, aga töötamise ja tööle jäämise mõttes on tähtsam»

» tegutsemisoskus. Maailm muutub ja ikka tuleb teha seda, mida varem ette ei ole tulnud. Selleks on vaja omandada harjumused õpitute teadmiste ja mõtlemisoskuste eri olukordades rakendamisest.»

Üliõpilaste soovile, kes tahavad enda arendamiseks rohkem praktikume, on aga keeruline alati vastu tulla. Praktikumid on

tes on vabatahtlik praktikavõimalus mõnes kohalikus omavalitsuses või ministeeriumis. Plaanis on praktikavõimalusi suurendada ja võimaldada teadusprojektides osalemise praktikat juba bakalareuseastmes.

«Meil ei kulu praegu õnneks praktika peale lisaraha, nii et meil on see võimalus olemas. Eriti hea

PRAKTIKUMID ON HUVITAVAMAD JA ÕPETAVAD ROHKEM, KAHJUKS ON NENDE KORRALDAMINE LOENGUTEGA VÕRRELDDES OLULISELT KALLIM. RAHALIST TASAKAALU PEAB AGA HOIDMA.

huvitavamad ja õpetavad rohkem, kahjuks on nende korraldamine loengutega võrreldes oluliselt kallim. Instituudid peavad aga rahalist tasakaalu hoidma.

Alati on võimalus korraldada ettevõttepraktikaid, kuid ka siin võib olla erialati suuri erinevusi.

«Saadame oma esimese aasta magistrandid suviti paariks kuuks eri firmadesse tööle, et nad seal uusi teadmisi saaksid. Meie häda on selles, et peame sellele peale maksma, sest ettevõtteid kurdatakse, et nende tööaeg kulub juhendamisele,» viitas Toivo Maimets.

Mõnel muul alal võivad ettevõtteid aga asjalike praktikantide eest korralikult pealegi maksta. Nii ehk naa on üliõpilaste huvi ettevõttepraktika vastu suur ja seal kogutud teadmised tulevad tihti mitte ainult tulevases tööluses, vaid õppetööski kasuks.

Pigem teoreetilist laadi erialade jaoks on praktika tihti keeruline mure, millele väga head lahendust ei ole. Alati on võimalus minna loenguruumist välja ja ka see, et õppejõud hoiab end oma eriala muutustega alati kursis – aga kuidas sealt edasi liikuda?

Alar Kilp ütles, et riigiteadus-

on, et praktiliselt käinud noored õpivad pärast seda kogemust teoreetilisi aineid hoopis teistmoodi ja oskavad teadmisi paremini mõtestada!» rõõmustas Kilp.

Krista Jaaksoni sõnul on majandusteaduskonna õppekavades praktikaaine kohustuslik, aga et kõigil ka selle tegemise võimalus oleks, innustavad nad tudengeid rakendama oma teadmisi õppekavaväliselt: huviklubides, kiirendites, Ideelaboris ja mujal.

«Ütleme, et tee midagi, mis sind ennast huvitab. Igasugune praktika on õppimine ja teadmiste kasutamine. Tegelikult oleks küll vaja, et iga õppeaine oleks kuidagi praktikaga seotud, aga kuidas ja kas üldse saaks seda korraldada?» muretses Jaakson.

ÕPETAMISE ÕPPIMINE

Ka TÜ õpetajakoolituses on praktika põhjalikult ümber korraldatud. See algab vaatluspraktikaga koolis, järgmises etapis hakkavad tulevased õpetajad üksteisele andma tunde, mida filmitakse ja analüüsitakse, ning siis lähevad nad juba ise õpilaste ette.

Õppejõukoolitus on Tartu ülikoolis mõeldud aga eelkõige

doktorantidele ja see pole kellelegi kohustuslik, vaid valikaine.

Toivo Maimetsal täitub tänavu 35 aastat ülikooli õpetama tulekust. Temagi aga ei saanud selleks mingit koolitust. «Olin värskest ülikooli lõpetanud ja mulle öeldi, et mine räägi tudengitele viroloogiast,» meenutas ta.

Maimets tõdes, et ilmselt on enamik praegusi õppejõude sarnasel moel õpetama sattunud. Kui samamoodi lendama õppida, tähendaks see, et tulevane lendur istub kabiini ja hakkab ise uurima, mis nuppe vajutada ja kuidas lennukirooli keerata.

Mitmed nii alustanud õppejõud saavad oma ülesannetega sellest hoolimata praegu väga hästi hakkama – Maimetsa hindasid üliõpilased näiteks viimati keskmise hindegaga 4,9. Järelikult peab õpetamine olema õpitav ja seda lihtsamini kui lennuki juhtimine.

«Õpetamine on kindlasti õpitav! Aga see nõuab harjutamist. Inimene, kes ennast analüüsib ja midagi muudab, kui asjad ei toimi, suudab võib-olla õpetamist ka ise päris hästi õppida,» pakkus Mari Karm.

Koolitamine ja teiste nõu muudavad õppimise aga märksa kiiremaks ja annavad kätte ka kindlama nn tööriistakasti, mida õpetamisel kasutada.

Seda, et õppimise osa õpetamises on väga suur, rõhutas ka Martin Noorkõiv. Suurem roll on tema arvates aga õppetöö ettevalmistamisel ja keskkonna loomisel. Näiteks on väga vajalik kohe alguses üliõpilastele rääkida, mida kursusel üldse tehakse, kuidas ja mis aegadel.

«Ma ei usu puhastes oskustesse: saad koolitusel oskused ja oskadki kõike õigesti teha.

PÄRAST KONVERENTSITTEKANNETE KUULAMIST KOGUNETI TÖÖRÜHMADESSE EDASI ARUTAMA.

Ma usun, et on olukorrad, kus õpitakse oma oskusi kasutama, ning lõpuks jäävad toimivad asjad kogemuse ja harjumuse abil külge,» ütles ta.

Alar Kilpi tõi välja kogemuse olulisuse. Ka kümne aasta pikkuse kogemusega õppejõule tuleb koolitustel käimine kasuks. Sealt

võiks öelda, et kes on kunagi laps olnud, saab olema kindla peale hea lapsevanem.

Mitmekümne aasta tagused õpetamisstiilid praegusel ajal enam ei tööta. Muutunud on nii aeg ja tava kui ka igapäevaharjumused: näiteks tähelepanuvõime, lugemisharjumus jm.

KUI TUNNI LÕPUS TEKIB LOENGUPIDAJAL EBAMUGAV TUNNE, ON PROBLEEM PIGEM SELLES, ET LAHENDUST EI OTSITA ÕIGEST KOHAST – PEDAGOOGIKAST.

võib saada mõtteid, aega enda tegevust analüüsida ja ka õppimise kogemust.

KOGEMUS POLE SAMA

Sellele, nagu aitaks puhtalt enda tudengipõlve kogemus ka praegusi üliõpilasi hästi õpetada, ei soovita aga ükski vestlusringis osaleja lootma jääda. Sama hästi

«Mäletan, kui palju me 1990. aastatel lugesime ja omavahel otse suhtlesime – seda ilma igasuguse taustamürata. Kui hakkaksin enda tollase kogemuse järgi tänapäeva tudengeid õpetama, eksiksin igal juhul,» usub Toivo Maimets.

Mõned õppejõuks saavad inimesed on küll nn loodud talen-

did, kes suudavad kiirelt kõigele reageerida ja ära tabada, kuidas üliõpilastega suhelda. Siiski ei tohiks endas liiga kindel olla.

«Meeste enesekindlus on enamasti teadmistes – kui auditooriumi ees on ebakindel tunne, tehakse pigem slaidide juurde, et teadmisi kasvatada. See ei pruugi olla aga õige lahendus,» rääkis Alar Kilp.

Kui tunni lõpus tekib ebamugav tunne, on probleem pigem selles, et lahendust ei otsita õigest kohast – pedagoogikast. Lihtsalt ajatähtsaks nalja viskamine on ohtlikum valik kui anda tudengitele ülesanne. Õppetöö seisukohast pole ju oluline küsida, kuidas läks õppejõul, vaid kuidas läks üliõpilastel ja kas nemad said kokkusaamisest kasu. UT

Jätukub järgmises UT numbris.

KRISTIINA EHIN: tudengite enese- väljenduslik julgus lõi mind pahviks

INTERVJUU

TÜ vabade kunstide professor, luuletaja ja proosakirjanik Kristiina Ehin ütles, et sel õppeaastal loetav loovkirjutamise kursus «Teekond tundva inimese ehk *homo sensibilis*'e juurde. Loovuse kujundlikud väljakutsed» pakkus väljakutseid nii talle endale kui ka üliõpilastele. Kursusele pani end kirja 120 üliõpilast ja loengutes osales peale selle veel ligi sada vabakuulajat.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Kui kiiresti andsite nõusoleku, kui teile tehti ettepanek vabade kunstide professoriks hakata?

Esiteks – seda öeldakse muidugi alati – aga see oli tõesti suur üllatus, et minu kandidatuur esitati ja vastu võeti. Ma nõustusin kohe, sest olin selleks ajaks juba kolm aastat loovkirjutuse alal töötanud Viljandi kultuuriakadeemias ja Tartu ülikoolis. Tartu on alati minu jaoks tähtis linn olnud, olen siia alati tagasi juhtunud kolima: mitte ainult ülikooli pärast, vaid see on üldse kuidagi minu linn. Mulle meeldib, et siin

on midagi, mis toidab kultuuri-juurt, ning et arhiive on palju ja need on lähedal.

Kui keeruline oli loengusarja kokku panna?

See oli minu jaoks päris keeruline, sest tahtsin leida tasakaalu selle vahel, mille suhtes

MÕTLESIN LOENGUTE PEALKIRJAD SUVEL VÄLJA JA ESITASIN ÄRA. NEED OLID KA VÄLJAKUTSED JA MÕISTATUSED ISEENDALE, MIDA TULI HAKATA LAHTI MÕTESTAMA.

tunnen, et oskan enam-vähem rääkida ja mis oleks ka minu jaoks põnevalt väljakutsuv ehk tunnen peaaegu, et ei oska rääkida, aga tahaksin. Siis ma mõtlesingi need loengute pealkirjad

suvel välja ja esitasin tähtjaks ära. Need olid ka väljakutsed ja mõistatused iseendale. Seejärel tuli hakata neid lahti mõtestama: mis mõistatus see on, sest pean ju rääkima teemal, mille olen ise välja käinud. Need viis loengut olid mulle tõelised väljakutsed.

Mis on selle loengusarja kesksed teemad?

Esiteks muidugi loovkirjutus, aga ka teekond tundva inimese, *homo sensibilis*'e juurde. See ongi selline tundlikuks ja tunnetavaks

FOTO: KAARI SAARMA

KRISTIINA EHIN ÜTLES, ET LOENGUSARJA ESIMENE SEMESTER ON TEDAGI MUUTNUD JA PALJU ÕPETANUD.

inimeseks kasvamise teekond, mis on paratamatult iga kunstniku, iga inimese teadvustatud või teadvustamata teekond. Tahtsin kuidagi teadvustatumalt välja tuua, et see teekond on olemas, sest ei ole nii, et oled järsku valmis ja ongi kõik. Sel teekon- nal on väga palju väljakutseid ja palju sellist kujundlikkust, mida oleme mõnikord harjunud maha materdama. Kursusel käsitletud kirjandusega oli võimalus kujundlikkus välja tuua.

Kuidas on tudengid hakkama saanud selle kujundlikkuse väljatoomisega? Kuivõrd hästi on suudetud jõuda tundva inimeseni?

Lugesin neid 120 arvestus- tööd ja lubasin iseendale, et kajan kõigile ka vastu. Aga see on ikkagi päris suur amps, mille endale võtnud olen. Need tööd ei ole minu ootusi petnud ja olen nendega väga rahul. Tudengid on väga avatud, tundlikud, loomingu- lised, julged ja riskivalmis.

Mulle tundub, et ma sain seekord lõpuarvestuse sõnastamisega hästi hakkama. Andsin kaks suunda: kes armastavad intellektuaalsemat eneseväljendust, said kirjutada essee, kus tuli viidata loetud kirjandusele, ja teine suund, mille paljud ka võtsid, oli võimalus kanda ette enda loomingut ükskõik kellele. Lugeda oma loomingut vane-

matele või õdedele-vendadele, elukaaslasele või sõpradele. Või minna kas või Raekoja platsi purskkaevu juurde ja lugeda seal. Või sõita kaubamajas liftiga üles- alla ja leida sealt endale kuulajad. Võimalusi oli palju.

Peamine oli see, et igaüks valiks sündmuse, mille ta korraldaks nii, et selles oleks tema jaoks veidigi riski. Igaüks teadis ise, kui suure riski ta võtab – üle oma varju ei pidanud hüppama, aga selles pidi olema natukenegi seda, mis paneb südame kiiremini tuksuma.

Kokkuvõttes tulid need tööd väga huvitavad, isiklikud ja inimese südant avavad. Nendest töödest tuli välja meie kõigi >>

» ühine hirm eneseväljenduse ees, vajadus olla armastatud ja oma lähedaste poolt heaks kiidetud. Paljude jaoks olid need tekstid süvaosa iseendast, see kõige viimane vastus küsimusele, kes ma olen. Tavaliselt seda osa endast ei avata, aga väga paljud lugesid neid tekste ette. See julgus, mis inimestes oli, lõi mind kohati pahviks – ma lugesin neid tekste ja pisarad olid silmas. Seal oli nii palju tahet saada tõeliseks.

Ma arvan, et kui inimene leiab oma lähikonnas kas või ühe inimese, kellele ta julgeb oma loomingut näidata, siis on see väga suur samm. Kahjuks oli ka neid töid, kus väljavalitud inimene ei mõistnud ja andis halba tagasisidet. Ma loodan, et tudengid said selle tunde mulle lahti kirjutada ja mu tagasiside julgustab neid. Seesuguse riski võtmine ongi kokkuvõttes see, millest õpitakse.

Kui keeruline või lihtne on loovust iseendast üldse välja

meelitada?

Ma märkan, et nii ma ise kui ka teised hakkavad väga palju järgima seda, et «peab». Et tõeline looming peab olema selline ja et mul peab olema inspiratsioon. Kusagil on imelikud lõksud, sest esimene asi, mida endale kinnitada, on see, et mingeid

miks täiskasvanud tihti nende peale pahandavad, ongi see, et nende peas on neid «peab»-e palju. Ma usun, et ka tippteaduses tehakse tihti peale suured avastused mängides. Nii huvitav on mõelda, et Karl Ernst von Baer käis Tartus ja Toomemäel ringi ning avastas, kuidas tasub

MA ARVAN, ET KUI INIMENE LEIAB OMA LÄHIKONNAS KAS VÕI ÜHE INIMESE, KELLELE TA JULGEB OMA LOOMINGUT NÄIDATA, SIIS ON SEE VÄGA SUUR SAMP.

«peab»-e ei ole. Tegelikult on see lihtsalt ikkagi puhas mäng ja rõõm, kui inimene midagi loob. Oluline ongi just see, et endal oleks põnev ja et see valmistaks rõõmu. Minu arvates ei ole mõtet urgitseda enda kallal või sõnastada maailma, kui see teeb kurvaks ja kurjaks. Sel ei ole mingit mõtet, vähemalt loomingu küll mitte.

Minu arvates unustavad näiteks lapsed «peab»-id ära. Ja

rakku uurida ja kuidas lapsed maailma sünnivad. Mulle tundub, et teda pani avastama muidugi tõeline teadmistepagas, aga sealsamas ka täielik inspiratsioon, uudishimu ja lapselik mängulust püstitada teaduslikke oletusi.

Mida on loengusarja esimene semester teile õpetanud?

Kui ma arvestustöid lugesin, siis tundsin küll, et need on

mind muutnud ja õpetanud. Olen väga tänulik kõigile, kes on mind niimoodi usaldanud ja end avanud. Igast tööst olen õppinud ning need on mind palju mõtlemata ja tundma pannud.

Üks asi, millele töid lugedes mõtlesin, oli see, et tänapäeva maailmas on intellektuaalses plaanis teadmisi nii palju ja need on nii laiali. Inimene ei jõua kõiges tark olla, igaühel on siiski oma eripärane valdkond ega ole enam ühist näitajat, mis ütleb, et see inimene on tark.

Aga mis puudutab tundlikuks inimeseks saamist, siis arvan, et selles on jätkuvalt midagi ühtset. Selles on mingisugused kokkupuutepunktid, millest kõik, kes on sel teel, saavad üsna ühtmoodi aru. Sest tundvaks inimeseks saamise teel olevad väljakutsed on nii rängad ja puudutavad inimest olemise sügavat tuma, armastuse otsimist, surmahirmu, enda avamist ja kõiki selliseid põhiasju elus. Seal on tegelikult väga hästi aru saada, kui ollakse

pealiskaudne. Tudengite tööst tuli see sügavus ja tõelisus kiiresti välja.

Kuidas loengusari edasi läheb?

Kevadsemester on natuke nagu edasijõudnute kursus, kus osalevad 30 tudengit ja see on pigem praktiline kirjutamisrühm. Tegelikult on üsna karm, et osaleda saavad vaid 30 tudengit. Loengute asemel teeme tööd seminarivormis, teeme kirjutamisharjutusi ja iga seminari järel valmib igaühel midagi. Pean oluliseks, et tudengid õpiksid tagasisidet andma, sest ma näen kogu aeg seda, kuidas treenimata inimesed ei oska tegelikult teise inimese loomingule tagasisidet anda, kuigi see oskus on väga oluline.

Miks teie arvates on ülikoolis oluline vabade kunstide professori koht?

Seda on väga kihvt vaadata, kuidas auditooriumis istuvad koos geenitehnoloog, molekulaarbioloog, kehakultuuriteaduskonna üliõpilane, arstid, filoloogid jt ning on tegelikult ühe asja eest väljas. Peaaegu kõik kirjutavad mulle, et neil on ikkagi mingi eriline side kirjutamisega. Nad on lapsepõlvest saati luuletusi kirjutanud, päevikut pidanud, aga nad ei ole neid kunagi kellelegi lugenud. Seal-samas on neil kõigil eriline side emakeelega ja sõnad hakkavad kusagilt tulema.

See on tohutu loominguline jõuvaru, mis inimestes on, ja mul on hea meel, et nii eesti kui ka võru ja setu keeled pulbitsevad inimestes. Selles mõttes on ilukirjandus ja loovkirjutamine harrastuslikul tasemel väga hea teraapia ja eneseväljendusvorm, sest kirjutamine on inimesele kõige kättesaadavam ja lihtsam viis kunsti harrastada.

Ma olen isegi kuulnud, et Tallinn on natuke kade, et Tartu ülikoolis selline koht on. See võiks tegelikult iga ülikooli juures olla. UT

KÜSITLUS

Mida teile loengusarja sügissemester õpetas ja milliseid mõtteid tekitas?

INDREK LILLEMÄGI

kasvatusteaduste magistrant

Õpetajana oli mul eriti äge näha, kuidas Kristiina püüdis toetada üliõpilaste arengut, mitte lihtsalt oma loenguid n-ö ära lugeda. Kirglik jutustamine oli põimitud arutlemise üldisemate aktiivõppemeetoditega. Igaüks sai võimaluse oma loomingut ette kanda ja vaatamata metsikule õppijate arvule anti igaühe arvestustööle isiklik tagasiside. Kristiina julgustas vaaremade laulusabast kinni võtma ja elama. Akadeemiline tõsidus sai märja lapiga näkku. Ja mulle tundub, et asja eest. ●

SIGNE IVASK

meedia ja kommunikatsiooni doktorant

Mõtlesin alguses pikalt, kas niigi pingeliste õpingute kõrvalt on mulle lisaainet vaja. Tuli välja, et oli küll ja kohe väga. See kursus pani mind paljudele asjadele teisiti mõtlema, suunas mind kastist välja. Ma ei mäletanud, et mulle luule tegelikult nii palju korda läheb. Kristiina Ehin on üks väga tugev ja südamluk naine, kel on imeline anne. ●

LOTTE PARKSEPP

inglise keele ja kirjanduse bakalaureusetudeng

Nautisin väga Kristiina Ehini loenguid. Loengutes ei räägitud mitte ainult kirjutamisest ja loomisest, vaid ka üldiselt inimese olemisest. Ta õpetas loomingus ära kasutama kirjutaja viha, valu, häbi ja hirmu. Tegime harjutusi, et iseennast paremini tundma õppida ja lasta lahti end tagasi hoidvatest teguritest, kirjutades üles oma suurimad hirmud ning kujutledes julgemat ja vabamat iseennast. Iga kord loengust lahkudes oli selline tunne nagu siis, kui tuled kinost ära ja avastad, et ülejäänud maailm on endiselt alles. ●

Tudengid, kes tahavad ülikooli paremaks muuta

EGERT PUHM,
MERILYN MERISALU

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna üliõpilaskogu juhhib Karl Käsnapuu, sotsiaalteaduste valdkonna üliõpilaskogu Mariliis Vaht, meditsiiniteaduste valdkonna üliõpilaskogu Triin Luha ning loodus- ja täppisteaduste valdkonna üliõpilaskogu Nils Joonas Kristjan Saar. Küsisime kõigilt neilt, mida võiks Tartu ülikoolis paremini teha.

KOOSTÖÖ JA ARVESTAMINE

Arstiteaduse neljanda kursuse üliõpilane Triin arvab, et kuigi viimastel aastatel on olukord paranenud, ei arvestata ülikoolis tudengite arvamusega nii palju, kui võiks.

«Ma usun, et tudengid on alahinnatud, kuid tegelikult väärt partnerid iga aine või eriala arengule kaasa aitamisel. Üliõpilaste kogenematus ja teadmatusest, «kuidas asju alati on tehtud», võib mitmel juhul osutada hoopis tugevuseks ja kohatine hulljulge mõtlemine olla ajend paljude probleemide lahendamisele,» toob ta näiteks. Seepärast võiks üliõpilaste arvamust rohkem küsida ja ka kuulata.

Psühholoogia doktorant Mariliis ütleb, et alustada võiks sellest, et hinnata seda, mis meil juba olemas on: suurepärane ülikool oma ala parimatest asjatundjatest õppejõudude ning

TRIINU (VASAKUL) ESIMENE KARJAAARIAMBITSION OLI SAADA KUNINGANNAKS, VANEMAKS SAADES LÄKS SEE TAHTMINE ÜLE. KARL OSKAB PEALEVAATAMISEGA LILLED ILUSAKS MÕELDA JA TEEB TAUTOLOOGIAGA NALJA; NILS JOONAS ON POOL ELU RAHVATANTSU TANTSINUD JA LÖÖB PRAEGUGI KAHEKS TANTSURÜHMAS KAASA; MUHU SAARELT PÄRIT MARILIIS ON AGA VÄIKESEST PEALE ARMASTANUD MOTOTEHNIKAT JA SÕITNUD MOTOORRAATAGA.

FOTO: KARL ERIK PIIRMEES

tegusa tudengkonnaga. Kuna ühiskond ja ülikool muutuvad aga pidevalt, tuleb jätkusuutliku arengu ja hea taseme säilitamise nimel püsivalt tööd teha.

«Tähelepanu nõuavad õppekavade vastavus tööturu nõudmistele, õppevahendite ja -vormi kaasaegsus ning koostöö mitte ainult asutusesisesel, vaid ka riiklikul ja rahvusvahelisel

tasandil,» loetleb ta.

Laiemas plaanis tuleb tagada õppevaldkondade kvaliteet ja jätkusuutlik areng ühtse süsteemina, üksikasjalikumalt tähelepanu tahavad näiteks õppevaldkonna piisav ja läbimõeldud rahastus ning tõhus ressursikasutus.

Siinkohal on oluline ka toetav ja avatud töökeskkond ülikoolis.

Üksnes kvaliteetsetest majadest ja õppejõududest Mariliisi arvates aga ei piisa. Õppetöö on kahesuunaline teabevahetuse protsess ning selles mängivad väga suurt rolli ka aktiivselt õppetöös osalevad tudengid.

«Ülikoolis on praegu sõnastamisel õpetamise hea tava, teise loomuliku poolena on sellele järgnemas õppimise

hea tava koostamine. Aktiivsed TÕ tudengid annavad oma tegevustega lisaväärtust mitte ainult ülikoolile, vaid tegelikult ka ühiskonnale laiemalt. Selle protsessi teadvustamine ja väärtustamine on kindlasti üks olulisimaid tahke, mis muudab ülikooli paremaks.»

Religiooniuuringute magistrant Karl usub samuti, et tege-

vusi, mida juba parema taseme saavutamiseks tehakse, tuleks toetada. See annab hea aluse ülikoolis olemist ja siin tehtavat tööd tõesti nautida.

TUGEVI TEADUS JA HEA EESKUJU

«Kui mõelda, mis oleks maailmale parim, siis minu arvates on väga oluline püüda luua võimalikult soodne keskkond erinevate teadusharude koostöök. See on 21. sajandi üks olulistest arengutest. Eri tarkusi liites saab hakata vaatlema küsimuskohti, mis ühest nurgast vaadates ei pruugi väljagi paista,» viitab noormees.

Õnneks on tema sõnul selle-suunalised arengud ülikoolis igati päevakohased. Ka Karl ise soovib oma magistritöösse kaasata teise eriala pädevust, et seeläbi ise kogeda, kuidas asjad tegelikult toimivad, ning aidata oma tööski targemini kaasa seal, kus võimalik.

Bioloogia teise kursuse üliõpilane Nils Joonas muretseb aga selle pärast, milline on TÕ vastuvõtu kuvand. Täpsemalt see, et viimasel ajal on ülikooli reklaamides võetud väga nooruslik suund.

«Me õpime Eesti pikima ajalooga ülikoolis ning võiksime ka turunduses suuremat rõhku panna just TÕ mainele. Nooruslikku hoiakut saab säilitada ilma pidutsemise teemasid kasutamata. Tartu ülikooli tudengitest peab lihtsalt jääma nii hea mulje, et gümnaasiumilõpetajad tahaksid saada meiesugusteks!» UT

Ööraamatukogu tõi sületäie põnevust ja lõõgastust

Eelmisel kuul võis Tartu ülikooli raamatukokku sisse astudes leida eest ebatavalisi olukordi: tudengid sõbralikele koertele ette lugemas, massaaž, jooga, improetendused jpm olid raamatukogu vallutanud. See tähendas aga ainult seda, et üliõpilastel oli taas sessiaeg ööraamatukogus.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Ühel neljapäeval, umbes kella seitsme ajal õhtul raamatukokku sisse piiludes võib esimesel korrusel märgata õppivaid ja arutlevaid üliõpilasi. Saalist kostab vaikne jutuvada, mille seas võib kuulda lõbusaid naerupahvakuid. Esialgu tekib tunne, et raamatukogus on kõik nii nagu alati, aga kui veidi rohkem ringi vaadata, hakkab järjest silma erilisi ja teistsuguseid hetki.

Karistusõiguse eksamiks õppimiseks on õigusteaduse tudeng Liina Punamäe valinud

Karja ruumi, kus oma konspekti ja raamatut saab ette lugeda Afganistani hurdale Tentelile. Oma tumedate ja teraste silmadega jälgib lugemiskoer Tentel ümbrust ning pöörab vahepeal tähelepanu ka talle konspekti ettelugevale anglistika eriala tudengile Ruth Semerikule.

«Väga mõnus on koerale pai

Liina lisab, et lugemiskoer võtab eksamipinged maha ja aitab lõõgastuda.

EKSAMIPINGETE MAANDAMINE

TÜ raamatukogu teenindusosakonna juhataja Olga Einasto ütleb, et nii tudengid kui ka vanemad on ööraamatukogu

NÄITEKS HELISTAS ÜKS LAPSEVANEM RAKVEREST JA KIITIS, ET SEESUGUSEID ÜRITUSI KORRALDAKSE.

teha ja samal ajal konspekti ette lugeda. Esialgu läks muidugi suur osa tähelepanust koerale, aga hiljem suutsin ikka konspekti ka süveneda,» ütleb Ruth muiates.

üritustesse väga hästi suhtunud. «Üks päev möödus lausa nii, et pool päeva helistati ja kiideti. Näiteks helistas üks lapsevanem Rakverest ja kiitis, et ülikool on

tudengisõbralik, ning on tore, et selliseid asju korraldatakse, viidates eriti lugemiskoerale,» räägib Einasto ja lisab, et nii mõnigi tudeng sai leevendust igatsusele oma kodulooma järele.

«Esimest korda kuulsin lugemiskoertest kümme aastat tagasi ühel rahvusvahelisel konverentsil ning esiti tundus, et see on pigem kooli- ja rahva-, mitte ülikooli-raamatukogude pärusmaa. Kuid mõte tuua kunagi meie raamatukokku lugemiskoerad oli mul siiski kogu aeg peas,» ütleb ta. Nii sündiski vahetult enne eksamisesiooni idee võtta ühendust Tartu lugemiskoerte organisatsiooniga ja pakkuda tudengitele võimalust koos koeraga õppida.

«On ju teada, et iga eksam on tudengi jaoks mingil määral stressirikas. Eriti tunnetavad seda esmakursuslased, kes igatsevad peale kodu ja vanemate ka oma lemmikuid. Nii mõtlesingi, et oleks tore, kui raamatukogus saaks tudeng koeraga suhelda, teda paitada ja kallistada,» sõnab juhataja.

KÜMME AASTAT PÕNEVAID ÜRITUSI

Juhataja meenutab, kuidas kümne aasta jooksul on ööraamatukogus väga palju erinevat tehtud. «Tudengid on korraldanud tordivõistlusi ja ööorienteerumist, kirjutatud on tapeedirullile lõpmatut luulet, tehtud matemaatika

TUDENGID MAANDASID PINGEID 30-MINUTILISE MASSAAŽIGA.

PROJEKT «VANEM VEND, VANEM ÕDE» PAKKUS KEHAKINNITUST.

konsultatsioone ja raamatukogu fuajees on eksamiks abi osutanud ka TÜ rektor ise.»

Kui tavaliselt käib raamatukogus umbes 800 inimest päevas, siis ööraamatukogu ajal on neid inimesi kuni 1200. Küsimusele, kas ja kuidas saavad raamatukogutöötajad pikemate tööpäevadega hakkama, vastab juhataja, et töötajad on sellega harjunud. «See on nende jaoks rutiin ja kuna rahvast on palju, siis see näitab, et ööraamatukogu on kasulik.»

Massaažinurgast vaatab uudistajale vastu aga kuueliikmeline järjekord. Lõõgastavat massaaži nautiv geenitehnoloogia eriala magistrant Kaisa Aruaas ütleb, >>

» et tuli raamatukokku juba kell 11. «Õppisin siin ja läksin kella 14 ajal eksamit tegema, pärast seda tulin jälle tagasi järgmiseks eksamiks õppima.» Pingelisel eksamiajal on tema arvates väga positiivne, et massaaž on raamatukokku toodud. «Muidu istuks ja lobiseks õppimispausi ajal niisama teistega, siin aga tegeletakse sinuga ja saad natukeseks ajaks eksamimõtted peast heita,» ütleb Kaisa.

Raamatukogu esimese korruse lugemissaalis vestlevad füsioteraapia üliõpilased Frederik Ross ja Madis Arumäe. Frederik tege-

leb bakalaureusetöö kirjutamisega ja tema sõnul on ta tavaliselt raamatukogus olles õppimisse nii süvenenud, et ei ole märganudki, et siin on tavapärasest rohkem rahvast. «Lugemiskoera nägime, käis siin korra jalutamas, ja see oli iseenesest tore küll,» arvab Frederik. Madis ütleb, et tema ei teadnudki, et ööraamatukogu toimub, ja tuli lihtsalt õppima.

Peale erinevate lõõgastavate tegevuste on raamatukogus veel ka akadeemilise väljendusoskuse keskuse (AVOK) töötajad, kes abistavad näiteks õige viitamise või lausestusega. «Meil on palu-

tud vaadata lõputööde sissejuhatusi ja kokkuvõtteid, et kas kõik vajalik on olemas. Samuti on käidud lõputöö esitlust tegemas, et tagasisidet saada,» ütles AVOK-i konsultant Kristin Lillemäe. AVOK-i poole võib pöörduda nii eesti- kui ka ingliskeelsete tekstidega.

Kui õppimisest, massaažist või konsultatsioonidest on küll saanud, suunduvad tudengid kella 22 ajal õhtul raamatukogu fuajeesse, et nautida kohvilauas pakutavat. Pärast väikest kehakinnitust suundutakse aga jälle õppima. UT

TUDENG KÜSIB

Milliseid õppetoetusi on võimalik kevadsemestril taotleda?

KADRI KATTAI
üliõpilasnõustaja

Veebruaris algab uus õppetoetuste taotlemise periood. Üliõpilased, kes on sisse astunud alates 2013/2014. õppeaastast saavad taotleda erinevaid õppetoetusi.

Vajaduspõhine õppetoetus on rahaline toetus vähemkindlustatud perekondadest pärit tudengitele. Selle toetuse haldamisega tegeleb haridus- ja teadusministeerium, toetuse taotlemine käib riigiportaali kaudu. Alates 2016. aastast on muutunud taotleja pereliikmete sissetulekute piirmäär. Toetust on võimalik saada, kui kuu sissetulek ühe pereliikme kohta jääb alla 358 euro.

Kui taotlejale ei määrata vajaduspõhist õppetootust, sest sissetulekud ületasid piirmäära, kuid viimasel ajal on taotleja sissetulekud vähenenud, siis on võimalik taotleda vajaduspõhist eritoetust. Vajaduspõhine eritoetus on eelmisega samalaadne toetus, erinevus on taotleja pereliikmete sissetulekute vaadeldav periood. Eritoetuse haldamisega tegeleb õppeosakond.

Suurepäraste õpitulemustega üliõpilastel, kes täidavad õppekava 100%-liselt, on võimalik taotleda tulemusstipendiumi.

Riigile esmatahtsate õppekavavaldkondade üliõpilased saavad taotleda erialastipendiumi. Stipendiumi saavad taotleda kindlaks määratud õppekavade üliõpilased.

Doktorantidele on suunatud doktoranditoetus, mis on eelmainituteist ainus toetus, mida on õigus saada doktorandil.

Lisaks on olemas ka erivajadustega üliõpilaste stipendium ning asenduskoduteenusel ja perekonnas hooldamisel viibinud üliõpilaste kõrghariduse omandamist toetav stipendium.

Enne 2013/2014. õppeaastat sisse astunud üliõpilased saavad veebruaris veel viimast korda taotleda põhi-, täiendavat ja majanduslikku toetust.

Kõigi nende õppetoetuste ja stipendiumide taotlemise täpsemate tingimuste ja tähtaegade kohta saab lugeda ülikooli kodulehelt. Lisaks on ka ülikooli sihtasutusel hulk stipendiume, mille kohta saab lugeda sihtasutuse kodulehelt.

Eestlased kasutavad tihti küsimusi etteheidete tegemiseks

TEADUS

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Argivestluse uurimine aitab paremini aru saada sellest, mida inimene keele abil teeb ja missuguseid eesmärgi soovitakse saavutada.

Doktorantuuris eesti ja soome-ugri keeleteadust õppiv Andra Rumm uurib sõprade- ja pereliikmetevahelist argivestlust. Eelkõige on ta keskendunud argivestluses olevate küsimuste uurimisele ja ütleb, et eestlased kasutavad üsna tihti küsimusi etteheidete tegemiseks või tunnete ja hinnangute väljendamiseks.

Küsimused, kes me oleme ja miks me räägime nii, nagu räägime, ongi põhjus, miks Andra hakkas argivestlust ja täpsemalt küsimusi uurima.

«Gümnaasiumis räägiti eesti keele tundides väga palju sellest, kuidas tuleks rääkida, missugune on õige viis. Ülikoolis võtsin

esimesel semestril ainet «Eesti keele allkeeled», kus oli väga lahe õppejõud, kes rääkis, et palju huvitavam on uurida seda, kuidas inimesed tegelikult räägivad.» Andra sõnul on palju uuritud, kuidas inimesed peaksid rääkima ehk eeskätt on uuritud normingulist kirja- »

» keelt, kuid palju vähem on uuritud argikeelt ja selles sisalduvat.

Enne 1960. aastaid arvati, et argivestlust ei ole mõtet uurida, sest see on liiga korrapäratu.

«Arvati, et õige on uurida just seda, mis on grammatiliselt õige. Formalistidele tundus, et argikõne on kaootiline, kuid tegelikult ei saa see olla kaos, sest inimesed saavad omavahel suheldud,» sõnab Andra ja lisab, et tänapäeval ei pea keegi enam argivestlust korrapäratuks.

Nii nagu kirjakeeles on erinevad reeglid, on need ka argivestluses. Kõige iseenesest-mõistetavam reegel on see, et kui vestluses esitatakse küsimus,

järgneb sellele ka vastus. Kui vastust ei järgne, on normi rikutud ja vestluses tekib pingeline hetk – midagi on valesti.

ETTEHEITED KÜSIMUSTE ABIL

«Küsimuste puhul on üks norm ka see, et tihti edastatakse käsku kaudsel viisil, ehk inimesed ei ütle teisele «Ole vait!», vaid küsitakse «Kas sa saaksid tasa olla?»...» Kuid ka siin tulevad taas mängu erinevad normid, sest sõbrale või lähedasele ollakse julgemad täpset käsku edastama, sealsamas võõrale inimesele vormistatakse käsklus etteheitvas küsilause vormis.

Eestlasedki kalduvad hinnanguid väljendades kasutama eelkõige iroonilisi ja etteheitvaid küsimusi. «Hiljuti lugesin üht kümne keele uurimise projekti, kus olid muuhulgas inglise, itaalia, hollandi, jaapani ja korea

seisukohti või teha etteheiteid, siis kasutatakse küsilause vormi. Näiteks ei öelda teisele inimesele «Lõpeta ära!», vaid küsitakse «Mida sa teed?».

Andra lisab, et protsentide erinevus võib olla tingitud ka uuringute materjalide erinevusest või ei taha inimesed videolindistuste ajal teineteisele etteheiteid teha. «Sealsamas ei usu ma seda väga, sest sõpradevahelises suhtluses, mis on hästi vaba, tuleb tahes-tahtmata selliseid asju ette,» ütleb ta ja lisab, et kindlasti on see üks põnevaid suundi, mida võiks edasi uurida.

KALLID JA ODAVAD KÜSIMUSED

Peale selle, et argivestlus peidab endas kirjutamata reegleid ja norme, püütakse suhtluses ka võimalikult vähe n-ö tööd teha. «Argivestluse küsimuste puhul kehtib säästupõhimõte, mis

ARGIVESTLUSE KÜSIMUSTE PUHUL KEHTIB SÄÄSTUPÕHIMÕTE EHK KÜSIMINE EI OLE SOTSIAALSES MÕTTES TASUTA TEGEVUS, SEEGA KÜSITAKSE VÕIMALIKULT ÖKONOOMSELT.

keel. Vaatasin eelkõige indoeuroopa keeli ja statistikat sellest, mida inimesed eri keeltes küsimuste abil argisuhtluses teevad.»

Andra võttis kõrvutamiseks ka eesti keele ja nägi, et eestlased kasutavad rohkem retoorilisi küsimusi, mis väljendavad hinnangut ja tunnet. «Eesti keeles oli see protsent 24, inglise, itaalia, hollandi ja taani keeles jäi see aga alla kaheksa protsendi.» Andra sõnul on väga huvitav see, et kui eestlased tahavad väljendada mingeid

tähendab, et küsimine ei ole sotsiaalses mõttes tasuta tegevus ja küsimusi püütakse võimalikult ökonoomselt küsida.»

Avatud küsimused on kallid, sest need eeldavad vestluspartnerilt rohkem pingutust, et anda pikemat või põhjalikumalt teavet. Suletud küsimused annavad aga partnerile võimaluse vastusevariantide vahel valida, sest küsija on esitanud näiteks *kas*-küsimuse.

«Argivestluses püütakse vältida avatud küsimusi, mis ei paku vastust ette. Näiteks küsitakse harvem «Mida sa jood?»,

sest seal ei ole vastusevarianti, ning seetõttu küsitakse pigem «Kas sa jood teed?», millele saab vestluspartner lihtsamalt vastata.» Sotsiaalses mõttes ongi suletud küsimused odavamad ja nendega vähendatakse vastaja vaeva. «Küsija huvides on saada vastus ja nii kasutatakse säästlikumat viisi. Muidugi ei ole see alati võimalik ja küsida tuleb ka avatud küsimusi.»

Avatud ja suletud küsimuste hulk sõltub palju ka olukorrast, sest mõlemil on vestluses oma roll, kuid suletud küsimusi esineb siiski rohkem. «Ka selles uuringus, mida eelnevalt mainisin, tuli välja, et kümnest keelest üheksas on *kas*-küsimusi kaks kuni kolm korda enam kui avatud küsimusi.»

Sealsamas nendib Andra, et argivestluses ei saada avatud küsimusteta hakkama, sest nende üks põhiülesandeid on väljendada hinnangulisi suhtlustegevusi. «Pean selle all silmas seda, et ei tahetagi saada teavet, vaid väljendatakse seisukohta. Näiteks, ema tuleb päevasel ajal töölt ja näeb, et laps on kodus, kuigi peaks olema koolis, ning ta küsib «Miks sa koolis ei ole?» Esitatud *miks*-küsimus tahab ühe kihina teada põhjust, aga teisalt on see ka etteheide, mis ütleb, et laps peaks tegelikult koolis olema.»

Miks-küsimuste puhul ongi leitud, et need on tugevalt hinnangulised ja tihti ei olegi nende eesmärk teavet saada. «Samamoodi on *mis*-küsimustega, näiteks «Mis sa seletad?» või «Mis siis?» jne. Seesugused küsimused on argivestlusele väga omased.»

Kuidas Andra argivestlust

MIKS-KÜSIMUSTE PUHUL ON LEITUD, ET NEED ON TUGEVALT HINNANGULISED JA TIHTI EI OLEGI NENDE EESMÄRK TEAVET SAADA. SAMAMOODI KASUTATAKSE KA MIS-KÜSIMUSI.

uurimuses kasutada.»

Pärast vestluse lindistamist litereeritakse vestlus kindlate reeglite järgi. «Vestlus tuleb väga täpselt üles märkida: näiteks kui inimene ütleb «lihtsalt» asemel «lissalt», siis tulebki nii kirjutada. Samuti on meil märgisüsteem, kuidas märkida intonatsiooni või hääle muutust.»

VESTLUSANALÜÜSI VÄLJAKUTSED

Andra võtab tavaliselt analüüsimiseks ette nii teksti kui ka audio- või videofaili ja alustab analüüsi. «Tavaliselt otsin küsimused välja ja vaatan, mida inimene nende abil teeb. Mõnikord ei saagi tegelikult ainult teksti abil analüüsida ja tuleb ka audiofaili kuulata, et täpsemalt aru saada, missugune kontekst sel küsimusel oli ja kuidas seda küsiti.»

Küsimusi analüüsides tuleb kindlasti jälgida ka sellele eelnenud ja järgnenud konteksti. «Samuti vaadata, kuidas vestluskaaslane neile küsimustele reageerib, kuidas neid tõlgendab.

Mina lähtun vestlusanalüüsist ning tõlgendan neid lauseid ja küsimusi selle järgi, kuidas vestluspartnerid ise neid tõlgendavad. Mina kui uurija oma subjektiivset hinnangut sinna sisse ei pane,» selgitab Andra.

Vestlusanalüüsi üks väljakutse on oskus osata lugeda kõiki märke, ka neid, mis esmapilgul võivad tunduda ebaolulisena.

«Peale selle juhtub nii mõnigi kord seda, et mul pole piisavalt tõendeid millegi väitmiseks. Kuna vestlus on multimodaalne, kus loevad ka pilgud ja žestid, ning tihti ei kirjuta lindistajad neid üles, siis mina võin arvata, et inimene ei vastanud küsimusele, aga võib-olla vastas ta oma pilgu või noogutusega ja seda ei ole lihtsalt üles märgitud.»

Andra ja teised uurijad hakkavad aga üha enam tegema videolindistusi, mis kergendavad kindlasti selle väljakutse ületamist. «Sest ka vaikimine on tegelikult vastus, aga tihti ei saa ma selle vastuse olemasolust ainult teksti või helifaili abil aru.»

Andra ütleb lõpetuseks, et talle on küsimuste uurimine õpetanud eelkõige seda, et inimesed ei mõtle kuigi palju sellele, et iga päev vestledes tehakse koostööd. «Just selles mõttes, et vestlus oleks sujuv ja selles ei esineks tõrkeid. Suuline keel on väga organiseeritud ja selles on pidepunktidenä reeglid, mis kehtivad, ilma et neid oleks vaja üles kirjutada.» UT

FOTO: ANDRÉS TENNIS

ANDRA RUMMU

Tõhusat ventilatsiooniaparaati saab juhtida ka nutitelefoni

ETTEVÕTLUS

TAAVI EILAT,
MERILYN MERISALU

Aktuaalse kaamera reporter Taavi Eilat käis aparati koos selle ühe looja, TÜ tehnoloogiainstituudi insener-konstruktor Tauri Tättega kontoritingimustes katsetamas.

Nutitelefoni juhitava uue seadeldise statistika uuritud kontori kohta oli kurjakuulutatav ning ilma sekkumata polekski olnud neis ruumides peaaegu midagi hingata. Kui kõik läheb plaanipäraselt, siis jõuab see aparati turule alanud aasta teises pooles ja on

Tartu ülikooli teadlased on välja töötanud ventilatsiooniaparaadi, mis on ülitõhusa soojustagastusega ja reageerib ruumi ventileerimisel ise vastavalt ruumis oleva õhu tingimustele.

Kõne all olevaks ajaks oli CO₂ tase tegelikult juba ligi 1100. Ventilatsiooniaparaat uuendab ruumist saadud tulemusi iga tunni aja tagant, kui on teinud uued mõõtmised.

NUTIKAD ARENDUSED

Väljatöötatud ventilatsiooniaparaat võimaldab määrata süsihappegaasi taseme, millest kõrgemat toas ei soovita, ning muudab ise oma töö kiirust, võrreldes ruumis olevat CO₂ taset kõrgeima lubatuga.

Seega, kui ruumis on vähe inimesi, töötab ventilatsiooniaparaat

kuulda, kuidas seade sai aru, et CO₂ tase on üle 600 PPM-i, ja üritab seetõttu õhukvaliteeti parandada,» rääkis Tätte, taustaks hoogsalt tööle asuv ventilatsioonisüsteem.

Prototüüp, mida katse käigus tutvustati, on alles esimene samm sellise nutikuse poole. Kuna seade saab juhiseid serverilt, on sellel palju olulisi lisasid, mis tagavad kõrgema tõhususe.

Nii võib rääkida ka õigesti ajastatud õhuvahetusest, arvestades näiteks ilmaennustust. Tulevikus on plaan lisada seadmele võimalus arvestada oma töös energiabörsihinda, et kasutaja jaoks võimalikult kasutõhus olla. Arendamisel on ka iseõppimisfunktsioonid, mis arvestavad eri hoonete inertust.

MÕELDUD ERAMUTELE

See seade on mõeldud kasutamiseks eelkõige eramutele, kus elab kuni kümme inimest. Temperatuuri kasuteguriks neljaliikmelise pere puhul pakuvad seadme loojad 92–99%. Peamine mure, mida Tätte sõnul selle tootega lahendada soovitakse, on ventilatsiooni-

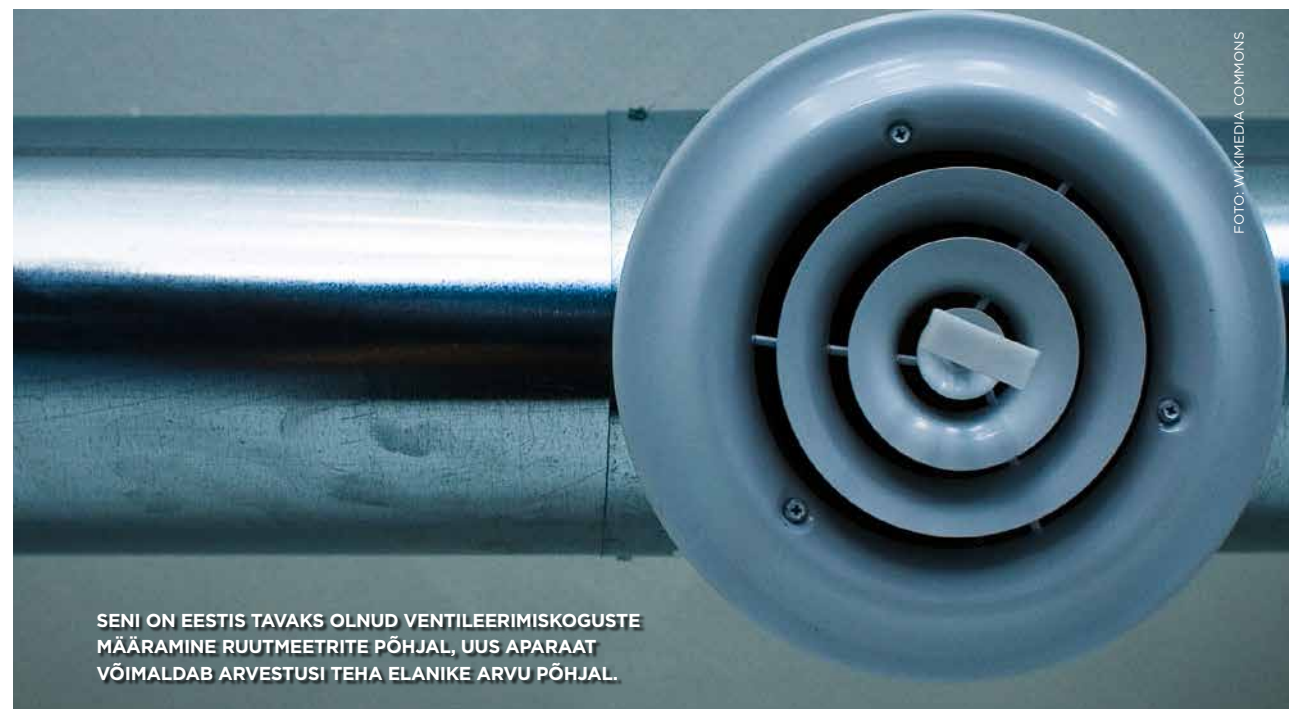
väikesel võimsusel, ja kui on palju inimesi, kes hapniku kiiremini ära hingavad, siis paneb aparati endaga ühendatud ventilaatorid kiiremini tööle.

«Kui me määrame kõrgeimaks lubatud tasemeks 600 PPM-i (parts per million ehk miljondik-osa – toim.), siis nüüd on kohe

täielikult Eesti toodang.

«Siin on väga hästi näha, et kui inimesed tulid meie ruumi tööle kell kaheksa, siis kell üheksa hakkas süsihappegaasi tase tõusma ja nüüd on see jõudnud juba tuhande peale,» tutvustas Tätte kaamera ees ventilatsiooniaparaadi mõõtetulemusi.

UUT VENTILATSIOONIAPARAATI ARENDATAKSE KOOS VENTECO SYSTEMSIGA, TURULE PEAKS SEE TULEMA AASTA TEISES POOLES.

SENI ON EESTIS TAVAKS OLNUD VENTILEERIMISKOGUSTE MÄÄRAMINE RUUTMEETRITE PÕHJAL, UUS APARAAT VÕIMALDAB ARVESTUSI TEHA ELANIKE ARVU PÕHJAL.

agregaadi võimsuse probleem.

«Praegu on Eestis tavaks saanud ventileerimiskoguseid ruutmeetripõhiselt määrata, kuid meie soov on liikuda elanikepõhiste suuruste kasutamise suunas, samas õhukvaliteeti mitte langetades. Selline lähenemine ei kuivata liigselt elamist ning ei raiska tohutult energiat,» seletas Tätte pärast katset huvilistele.

Enamasti tehaksegi tema sõnul kõige suurem viga ventilatsioonisüsteemide valides selles, et arvestatakse hoone mahtu, mitte aga õhutarbijate hulka. Näiteks määratakse 60–300-ruutmeetri pindalaga hoonete õhuvooluhulgaks tavaliselt 100–400 kuupmeetrit tunnis. Kui sellises hoones elab aga vaid kaks inimest, näitavad katsed, et tegelik piisav õhuvooluvahetuse vajadus on 70–140 kuupmeetrit tunnis. Seega raiskavad vanad seadmed

ventilatsioonile kuluvat energiat lausa kuni kolm korda rohkem kui tarvis.

Tutvustatud uus aparati on varustatud elektrilise järelkütteseadmega, mis võiks kasutust leida passiivmajades, kus väikese energiatarbe juures ei ole majanduslikult põhjendatud keerukamate süsteemide rajamine. Seadmega saab samadel alustel juhtida ka selliseid elektrilisi küttesüsteeme nagu soojuspumbad.

JUHITAV KA KAUGELT

«Kindlasti on see ainulaadne lahendus, tulevikus töötavad need ilmselt kõik samamoodi. Praegu turul teist nii kõrge kasuteguri ja sellise nutikusega seadet aga ei ole,» ütles Tätte.

Kirjeldatud seadmed on varustatud nii lisakütte kui ka jahutuse juhtimiseks vajalike väljunditega. TÜ teadlaste välja pakutud lahend

duse teeb nutikaks ka võimalus seda juhtida internetipõhiselt telefonist või arvutist. See tuleb kasuks näiteks siis, kui mõnd hoonet igapäevaselt ei kasutata, kuid selle eest soovitakse siiski hoolitseda.

Uut ventilatsiooniaparaati arendatakse koos Venteco Systemsiga, kelle kaubamärgi all peaks see ka aasta teises pooles turule tulema. Kogu kontseptsiooni kokkupanemise ja mehaaniliste osade tegemise taga on Tartu ülikooli teadlased.

Ülikooli tehnoloogiainstituudi sõnul hakatakse uut masinat tootma ilmselt Eestis ja seega võib öelda, et tegemist on täiesti kodumaise toodanguga. UT

Artikkel põhineb suures osas Aktuaalse kaamera uudislõigul, mis ilmus ka TÜ ja ERR-i ühises teadusportaalil ERR Novaator.

JAANIKA NIMETAB END ISE TAHTLIKULT NAIIVSEKS, SEST SUUDAB KÕIGES POSITIIVSET NÄHA. RÕÖMSALE OLÉMUSELE VAATAMATA SUUDAB TA TÖÖD TEHES AGA VÄGA HÄSTI KESKENDUDA JA TEISTELEGI EDASI ANDA, MIDA JA KUIDAS TEHA TULEB.

Jaanika Tammaru leidis teatris iseenda

MERILYN MERISALU
merilyn.merisalu@ut.ee

On teatri Must Kast ja TÜ akadeemilise naiskoori esimene ühisproov ning kõlav hää kuulub eelmisel suvel Viljandi kultuuriakadeemia lõpetanud Jaanika Tammarule, kes on veebruaris esietenduva lavastuse «Võõrana põhjala kõrbes» koreograaf.

«Te ei ole seisev pulkade mass, vaid tuules kergelt õõtsuvad puud!» kõlab Genialistide klubis selge naishää. Mõne hetke pärast jagab sama neiu käsklusi, kuidas hoida fookus peategelasel, kallutada raskus ettepoole, õigesti õõtsuda ja tuisuvilinat teha.

VILISTLANE

Kuigi Must Kast saab märtsis kaheaastaseks, on praegu pooleli nende esimene iseseisev hooaeg. Arvestades, milliseid hoiatussõnu teatrikooli jooksul loeti, on noorel teatril väga hästi läinud.

«Meile öeldi, et esimesed kaks aastat mängite pooltühjadele saalidele ja läheb aega, enne kui sõna teist hakkab levima,» sõnab Jaanika. Võib-olla on lood paremad seepärast, et juba tudengitena käis kogu kursus Tartus etendusi andmas või et teatritegemisse väga innukalt sukelduti.

JUHUSEGA TEATRISSE

Praegu võib see veider tunduda, aga teatrisse sattus Jaanika pooljuhuslikult. Põhikoolis katsetas ta paljude eri hobidega – balletist kergejõustiku ja viiulimänguni välja –, aga ei jäänud kuhugi pidama.

Otsapidi väitluseni jõudnud, jäi talle kaheksandas klassis silma väitluskaaslane, kes iga kord varem ära kadus. Selle tüdruku kaudu kuulis ta Nukuteatri noortestuudioist ja otsustas ka ise sinna proovida.

«Vastuvõetute vanuse alampiir oli 15, mina olin katsete ajal aga alles 14-aastane. Sellest olenemata võeti mind vastu,» meenutab Jaanika teatritee algust.

Enne stuudiot ei teadnud neiu täpselt, mis teda huvitab. Tõeline murdepunkt tuli siis, kui näitleja Jaak Prints hakkas stuudios ette valmistama lavastust «Karaoke». Selle jaoks pidid noored rääkima enda seosest teatri ja oma perega.

«Pidime leidma, mis on meie jaoks tõesti oluline. Ühes proovis

ütles Jaak aga, et ta ei usu, mida ma räägin. Õudselt kehv tunne jäi sisse, kuni mitu proovi hiljem midagi murdus ja hakkasin lihtsalt rääkima,» jutustab Jaanika.

See oli esimene kord, kui neiu suutis sõnastada, miks ta teatris tegutseb ja mis sündmused elus teda tõesti puudutanud on.

«Pärast gümnaasiumi lõpetamist tulin Tartusse. Tahtsin teatrikooli proovida, aga tol aastal polnud Lavakasse katseid – eks see on vist tallinlaste taak, et Viljandi ei tule kohe pähegi. Tahtsin seni midagi kasulikku õppida.»

Kuna ta oli ka lavavõitlusega tutvust teinud, tundus hea mõttena igaks juhuks seljatagune kindlustada. Kui teatrikooli sisse ei saa, siis miks mitte hakata lavavõitlusõppejõuks? Füsioteraapia tundus eriala, mis selle ameti juurde suurepäraselt sobiks.

TRAGI TANKNAINE

Teatrist ei saanud ta nendegi õpingute ajal ei üle ega ümber. Koos klassivend Kristofer Rajaveeriga (kes sel aastal lavakunstikooli lõpetab) mindi üliõpilasteatrisse, kust leiti eest uskusmatult tore seltskond.

Uute sõprade, eriti praeguse teatrikaaslase Lennart Peebu kaudu sattus Jaanika lisaks üliõpilasteatrisse nii Noorte Teatritehasesse kui ka Genialistide klubisse. Teiseks ülikooliaastaks oli kalender väga kirju: õpingute kõrvalt oli kahes teatris välja tulemas kolm lavastust, lisaks töö klubi baaris.

«Lennart hakkas mind Tan- giks hüüdma ja naeris, et kuidas >>

» on võimalik kella neljani hommikul tööl olla, siis kaheksaks loengusse minna ja pärast õhtul veel teatrit teha,» muigab neiu.

Kui füsioteraapias tuli aeg praktikale minna, pidigi ta akadeemilise puhkuse võtma, sest ei saanud Elvas praktikat teha, kui samal ajal pidi Tartus etendusi andma. Ja siis tuli mõte sõpruskonnaga ühiselt Viljandisse teatrit õppima minna.

Lisaks Jaanikale ja Lennartile said ühistest minejatest kultuuriakadeemiasse sisse veel Kaija Maarit Kalvet ja Kaarel Targo. Ka Kristjan Lüüs ja Karl Edgar Tammi, kes koos nendega teatrikunsti kümnenda lennu lõpetasid, olid Tartust. Teised tuttavad katsesajad on praeguseks kas lavakunsti-koolis või mujal teatriga seotud õppimas või õpetamas.

Jaanika usub, et teatrikoolis on suur pluss, kui kursusel on hulk inimesi, kes üksteist hästi tunnevad ja võtavad teisedki n-ö oma kampa. Ehk võimaldas just see luua nii üksmeelse ja kooshingava kursuse kui kümnes lend.

«Juba esimese teatrikooliaasta

jaid, Allan Aint, et noored võiksid ju kursusekaaslastega pärast kooli lõppu tagasi tulla, et klubimajas ikka oma teater oleks.

Jaanika tõdeb, et nii sai murtud ka teine aastakümneid kehtinud teatritõde: noori tegijaid ei oota kusagil keegi.

«Põhimõtteliselt on õige, et ennast tuleb tõestada ja üles töötada, et sinust puudust tuntuks. Kui keegi sinust kuulnud pole, ei tule sind keegi otsima. Meie puhul oli tõesti koht, kust öeldi juba aegsasti, et te olete nii toredad, palun tulge tagasi!» rõõmustab ta.

TANTSUPISIK NAKATAS

Kuigi Jaanika lõpetas teatrikunsti eriala lavastaja- ja näitlejadiplomiga, tuleb tal kultuuriakadeemiat tänada ka tantsupisiku kasvatamise eest. Kui teisel ülikooliaastal tuli paaristööna lavastada katkendeid klassikatekstidest, tuli tantsulavastuse idee justkui iseenesest.

«Pidime Mihkel Kallastega tegema stseeni «Juuditist», ka ühel teisel paaril oli sama katkend. Mõtlesime, kuidas seda täiesti

lavastust «Neetud rist» ette valmistama, pakkus ta Jaanikale, et too võiks sinna koreograafia teha.

Edasi palus juba kursusekaaslane Lennart ta oma lavastusse «Nero» liikumist seadma ja kui lennu lavastajatele suunati TÜ rahvusülikooli 95. aastapäeva kontsertetenduse teise osa lavastamine, kujunes välja ka omavaheline rollijaotus, mis kehtib praegugi koos teatrit tehes.

Kaija Maarit Kalvet vastutab lavastuse sisulise, Birgit Landberg visuaalse, Lennart Peep muusikalise poole ja atmosfääri loomise ning Jaanika liikumise eest.

Koreograafia läbimõtle mise juures tuleb kasuks ka füsioteraapia õppimise kogemus, kinnitab neiu. Anatoomia ja inimkeha tundmine aitab liikumist paremini tajuda ning ette kujutada, kuidas lihased ja liigesed kehas liiguvad.

Pärast «Võõrana põhjala kõrbes» valmimist hakkab Jaanika tegelema enda märtsis välja tuleva lavastusega, mis nõuab seni kõige rohkem füüsilist tööd – parema termini puudumisel nimetabki ta seda füüsilise teatri lavastuseks.

«Ma ei tahtnud päris tantsulavastust teha. Seal on küll tantsu, aga ka akrobaatikat ja viipekeelt. Ühtegi sõna keegi ei lausu,» vihjab ta tulevikuplaanidele. Praegu suunab ta kogu tähelepanu aga kuu keskel esietenduva lavastuse liikumise seadmisele ja esmakordsele koostööle ülikooli akadeemilise naiskooriga.

«Minu kujutluspildis ei ole nad tegelikult akadeemiline koor, vaid suur ja müstiline tegelane, kes kehastub naiste näol. See ei saa olema poolkaares seisev koosseis, kes esitab kuus laulu, vaid maagiline elusolend, üks püsiv ja kulgev tegelane.» UT

teistmoodi teha, ja pakkusin välja, et teeme tantsulavastuse,» meenutab neiu.

Muidugi oli ka hirm, sest vanemad kursused olid rääkinud, et Komissarovile ei meeldi, kui noored näitlejad «tõlgendama» hakkavad. Pooliku kavaga nad seega professori ette minna ei julgenud ja tegid enne palju proovi.

«Komale» meeldis aga tants väga ja kui kooliaasta lõpus hakati suurt klassikatekstidel põhinevat

JUBA ESIMISE TEATRIKOOLIAASTA LÕPUS ÜTLES KALJU KOMISSAROV, ET TEIL ON TORE KAMP KOOS, TEHKE OMA TEATER.

lõpus ütles Kalju Komissarov meile, et teil on tore kamp koos, tehke oma teater. Võidelge selle nimel, et saaksite kokku jääda. Ma usun, et see on väga suur tugevus, kui saad koostööd teha inimestega, kellega oled juba aastaid koos tegutsenud.»

Oma teatri loomise juures tuli kasuks ka Jaanika ja Lennarti varasem töö. Kui Tartu uus teater oli endale oma maja saanud, pak- kus Genialistide klubi üks algata-

London – mitme näo ja kindlate reeglitega linn

REISIKIRI

«Hüpakem siis ometi kord ookeani. Piisab tiikidest!» Nii kirjutas Aino Kallas raamatus «Londoni võlus», milles meenutab suurlinnas veedetud aastaid. Tundsin juba keskkooli lõpus, et mul oli samuti tiikidest küll, kuid tol hetkel jäi hoogu väheks.

PAULA ÜLEOJA
2. aasta ajalootudeng

E rasmuse programm pakkus võimaluse iseendale tõestada, et suudan küll hüpata, kui asja ette võtan. Selle kinnituseks pakkisin 2014. aasta septembris kaks riidekapisuurust kohvrit triiki täis iga-sugust kraami, mida eluks vajalikuks pidasin (kuid nagu aasta lõpuks selgus, siis eluks läheb märkimisväärselt vähem asju vaja), ja vedasin need sihikindlalt endaga Londonisse kaasa. Kolm tundi lennukis ja juba ta paistiski – minu uus Londoni elu. Nagu nuusata! Miks need põlved siis hommikul nii kangesti värisesid?

Sentimentaalsuse sunnil säilitan ikka veel kusagil sahtlipõhjas päris esimest metroopiletit, mille soetasin, et lennujaamast ühiselamusse jõuda. Nüüd tagasi mõeldes tundub mulle, et saabumise päeva õhtul oli >>

FOTOD: 3X ERAKOGU

OODATES ETENDUST «THE RULING CLASS» KOHTUS PAULA ÖHTU KANGELASE JAMES MCAVOYGA.

» taevas merevaigukarva ja Thames sillerdas allpool, kui rong üle silla sõitis. Nüüdseks tean päris täpselt, et Thamesi tumepruun vesi küll muinasjutuliselt ei sädele.

TRADITSIOONID VS UUS MAAILM

Kohvrite tassimisest higinena ühiselamusse saabudes tegin esimesed kummastavad tähelepanekud: vanemad majad on kokku surutud nagu Rüütlibuss «Harry Potteris», klaustrofoobiliselt kitsastes koridorides võib ettevaatamatuse korral öla ära nikastada ja inglise traditsiooniarbastusele au andes saab kraanist lasta korraga ainult kas külma või sooja vett. Ruumisistus oli kesine ja odav, maas jõe arstikabineti-hõnguline roheline vaipkate ning eheduse lisamiseks seisis ühes seinas kunstmarmorist kaminasimss. Väga huvitav.

Esimesed kolm nädalat kulusid põhiliselt uue elukohaga harjumiseks. Sain üsna kiiresti teada, et võrreldes teiste ühika- ja kursakaaslastega olin üsna ebahuvitava

elukäiguga isend. Minuga ühel korrusel elas prantslanna, kes oli suurema osa elust Jaapanis elanud ja rääkis vabalt inglise, prantsuse ja jaapani keelt. Siis veel inglanna, kes oli viimased kaheksa aastat elanud Hiinas, ning mu enda taiwanlasest toakaaslanegi oli elanud kolmes erinevas Aasia riigis ja kõneles nelja erinevat keelt. Kui end kellelegi tutvustasin ja mainisin, et olen eestlane ja pärit Eestist, järgnes sellele tihti pisike piinlik paus – tõsiasi, et sellega asi piirdubki ja mingit huvitavat selgitust ei järgne, näis olevat pigem erand kui reegel. Need olid aga alles esimesed kokkupuuted suurlinliku mitmekultuurilisusega.

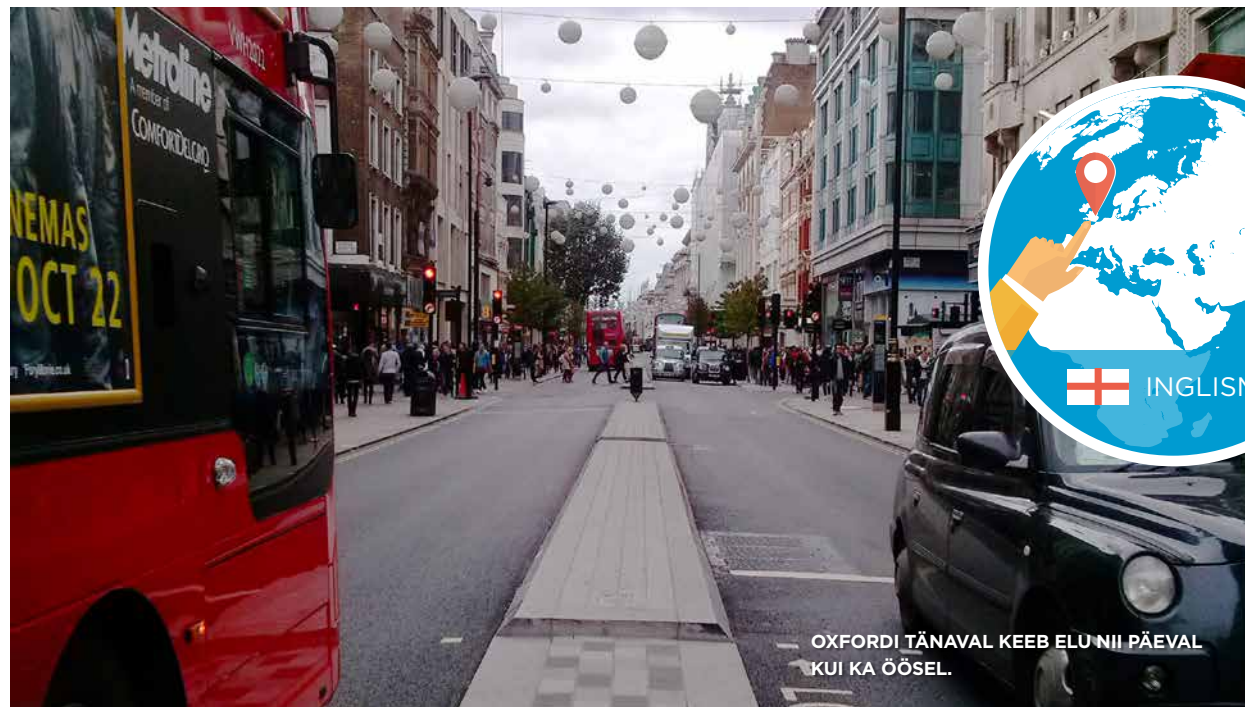
KOHALIKU ELUGA HARJUMINE

Pisikesel Eestil on oma puudused, aga ka eelised, millest ma üsna kiiresti aru sain, kui kool ja argielu täie hooga pihta hakkasid. Internetipank ja selle võimalused on mõistusevastaselt algelised, tasuta wifi tagaajamine on umbes

sama tulus tegevus kui otsida sõnajalaõit jaaniõöl ja raamatukogudes kasutatakse endiselt templikaarte. Võõras kultuuriruumis edukalt toimimine sarnaneb natuke nagu uue keele omandamisele: alguses ei saa midagi aru, siis hakkab tekkima keeleloogika ja ühel heal päeval tulevad sõnad juba iseenesest.

Võttis pisut aega, enne kui sai loomulikuks, et *first floor* tähendab teist korrust ja *half seven* seda, et kell on pool kaheksa. Peale selle ei taha tegelikult keegi kunagi teada, kuidas sul päriselt läheb. Samuti sai üsna pea selgeks, et järjekorras seismine on brittidele samahästi kui rahvuslik sport ja eskalaatoril paremas servas seismine on kirjutamata reegel, mille rikkumine on ilmselge anarhia. Minu jal ei tihka enam isegi Eestis eskalaatori vasakut serva puudutada.

Sain Londonis olles esimest

OXFORDI TÄNAVAL KEEB ELU NII PÄEVAL KUI KA ÖÖSEL.

korda aru, milline vahe on reismisel ja sihtkohas pikemal peatumisel. Alles siis, kui mõne nädala järel oli ehmatusest rahvarohkusest, suurlinna tolmu ja tahmast ning pidevast müraustast üle minemas, hakkas linn mulle tegelikult avanema. Avastasin aasta jooksul jupi kaupa Londoni võlu ja varjupoold ning iga uus kogemus täiustas arusaama sellest linnast.

London on nagu keeruline ja

hästi varjatud tillukese kabeliga. Keerad veelkord ja oled ärikvartalis klaashoonete vahel. 15 minutit metrooga ühes suunas ja oled vuntsitud majadega rikaste linnaosas, kus värskest juuksurist tulnud naised tipivad, joogamatt üle öla, keskpäevasesse treeningtundi. 15 minutit teises suunas ja oled keset loomekvartalit, hulljulget tänavamoodi ja linna parimaid *bagel shop*'e. Sinna

LONDON ON NAGU KEERULINE JA PIDEVAS MUUTUMISES ELUSOLEND, MILLES ELU TUKSLEB LÄRMKALT PIKI LIKLUST TÄIS LAIU TÄNAVAID.

pidevas muutumises elusolend, milles elu tuksleb lärmakalt piki liiklust täis laiu tänavaid ning peidab end ootamatult kõrvalistes käikudes. Keerad jalutades korra vasakule ja leiad end järsku teisest sajandist, keset tillukest sisehoovi või parki, silmitsi

vahele jääb kõik alates kuulsatest teatritest ja muuseumidest ning lõpetades traditsiooniliste pubide ja kahtlaste baaridega.

Londonlase tunnused hakkavad üsna kiiresti külge. Olgu toodud mõned nipid. Kortsuta vihaselt kulmu, kui taeva poole

vahtivad turistid teosammul ees koperdades sul kiirust maha võtavad. Ohka raskelt, kui metrood tuleb oodata kauem kui kaks minutit. Naerata sunnilt, kui kogemata kellegagi silmside tekib. Lepi tõsiasjaga, et kofeiini üledoos on elu paratamatu osa. Ja peamine: kui keegi sulle varba peale astub, ei ole küsimustki, et teil mõlemal on kohustus teineteise ees vabandada.

TURISTID JA KOHALIKUD

Vabandada on üleüldse mõistlik igasuguses olukorras, kui on tekkinud inimkontakt – lihtsalt igaks juhuks. Päris edukas vahend eristamaks turisti ja kohalikku on veel jälgida, kelle näolihased trummikilesid lõhkuvat Londoni kiirabi- ja politseisignaali kuuldes kangestuvad ja kes seda tähelegi ei oska panna. Soovituslik on ka silmi pööritada, kui mõni turist metroos Oyster-kaardi kasutamisega hakkama ei saa ja sa pead jälle nende järel ootama.

Juunikuus uuesti kohvleid pakkides ja aastale tagasi vaadates kippus kurbus vägisi võimust võtma. Nii palju sai tehtud ja nähtud, kuid veel rohkem jäi tegemata. Suurlinnade mitmekultuurilisus võib mõjuda eraldavalt, kuid samas muuta sellesse sulandumise ka palju lihtsamaks – kui ühes kohas on koos nii palju erinevaid kultuuritaustu, ei ole keegi päriselt võõras.

Olen väga tänulik sellise võimaluse eest ning olles nüüd maitse suhu saanud, loodan veel paljude lähemate ja kaugemate maailmanurkadega tutvuda.

Akadeemiline komisjon atesteerib professoreid

Akadeemiliste töötajate töötulemuste perioodiline hindamine on ülikoolides olnud peamine viis tagamaks, et ametis oleksid parimad.

FOTO: ANDRES TENNUS

VOLLI KALM
Tartu ülikooli rektor

Tartu ülikoolis toimus see pikka aega valimiste teel, kuid praegu kehtivate tähtajatute töölepingute puhul hinnatakse õppejõude ja teadureid atesteerimise käigus. 2015. aasta oli atesteerimiste esimene täisaasta ja atesteeriti enam kui kolmandik ülikooli 206 professorist.

ATESTEERIMISE KORRALDUS

Tagamaks erapooletut, teaduskonnavälist, ühetaoliste nõuete ja protseduuriga hindamist, taastoodi 2015. aasta algul ülikooli akadeemiline komisjon, mille peaulesanne on ka professorite ja juhtivteadurite atesteerimine.

Komisjoni kuulub igast valdkonnast kaks professorit ning rektor. Liikmete akadeemiline tase lubab neil kolleege hinnata ja nad ise on karjääri järgus, mis võimaldab neil kujundada ülikooli akadeemilist kvaliteeti veel järgmised 15–20 aastat.

Eelmisel aastal kuulus atestee-

rimisele 62 professorit (55 meest ja 7 naist), kelle keskmine vanus oli 64 aastat, 30 olid pensionieas. Kõigil oli tähtajatu tööleping ja selle algusest (viimasest sisulisest töö hindamisest) oli möödas keskmiselt 9,5 aastat. Lühim staaž oli 16 aastat ja pikim algas 1992. aastal, kui tööd alustas 34 professorit. Enamik atesteeritavatest töötas täis-, vaid kümmekond osalise koormusega.

2010. aastal kehtestatud akadeemiliste töötajate atesteerimise korda hakati hindamiseks rakendama alles 2015. aastal, andmaks kõigile piisavalt aega erialast tegevust planeerida ja sisustada vastavalt sellele korrale. Perioodiline õppejõudude ja teadustöötajate töötulemuste ning ametinõuetele vastavuse hindamine aitab määrata kindlaks ja tagada töötaja sobivus ametikohale, toetada tema ametialast arengut ja selgitada välja koolitusvajadus.

Kõik atesteerimisotsused sündisid komisjoni koosolekul, kus osalesid ka üliõpilaskonna esindaja ja akadeemiline sekretär. Professoreid ja nende vahetuid töökorraldajaid teavitati atesteerimisest kuus nädalat enne selle toimumist, töö kokkuvõtte vormistamiseks oli aega kolm nädalat.

Vastavalt kehtivale korrale esitasid nad ülevaate oma õppe-, teadus-, organisatoorsest tööst, enesetäiendamise ja n-ö

ühiskonna teenimise tegevustest (nõustamised, lepingulised tööd, osalemine nõuandvates kogudes, teaduse populariseerimine, ühiskondlik tegevus jne). Nad ei pidanud esitama ÕIS-is, ETIS-es või mõnes teises vastavas andmebaasis olevaid andmeid, kuid oodatud oli atesteeritava enda hinnang töö tulemustele.

Lisaks tuli esitada järgmise atesteerimisperioodi tegevuskava. Materjalidega tutvunud, võisid komisjoni liikmed teha ettepaneku kutsuda atesteeritavad koosolekule, seda kasutati keskmiselt igal viiendal juhul.

Komisjoni liikmed hindasid individuaalselt atesteeritavate kõiki tegevusvaldkondi ning akadeemiline sekretär koostas neist hinnangute koondi. Koosolekul arutati, põhjendati ja vaieldi need läbi ning enamasti tehti üksmeelne otsus, vaid harvadel juhtudel oli vaja hääletada.

Kõik atesteerimisotsusele lisatud kommentaarid, tunnustused, soovitusel ja kriitika on samuti komisjonis kokkulepitud hinnangud. Otsuste vaided arutas komisjon uuesti läbi.

TÄHELEPANEKUID TULEMUSTEST

Reaalselt atesteeritud professoritest sai positiivse tulemuse 41. Neist pooli tunnustas akadeemiline komisjon väga silmapaistvate

töötulemuste ning eduka doktorantide juhendamise eest.

Kahekümnel juhul tegi komisjon konkreetseid ettepanekuid eri töövaldkondade parendamiseks. Sagedamini soovitati täpsustada järgmise viie aasta tegevuskavas professuuri järjepidevuse tagamist, pöörata suuremat tähelepanu õppetööle ja õpetamisalasele enesetäiendusele, aktiivsemalt taotleda teadusrahastust ja tõsta teadustööde avaldamise taset.

Kolmel juhul soovitati kaaluda paari järgneva aasta jooksul ametikoha üleandmist järgmisele põlvkonnale. Komisjon nägi tõsist probleemi selles, kui pensioniikka jõudnud professoril pole akadeemilist järelkasvu. Üksteist pensionieas professorit loobusid atesteerimisest ning avaldasid soovi emeriteeruda. Ka selline otsus on sümptaatne, sest rikka akadeemilise kogemuse ja teadustöö edasiandmiseks ei ole tingimata vaja professuurist kinni hoida, seda saab edukalt teha ka teaduri või lektori ametikohalt.

Kahjuks lahkus 2015. aasta jooksul meie seast lõplikult kaks atesteeritavate nimekirjas olnud professorit ning üks lõpetas töösuhte enne atesteerimist. Seitsme professori puhul ei vastanud viimase viie aasta töö nõuetele, üks loobus materjalide esitamisest, seega ei ole ta positiivselt atesteeritud. Üks negatiivse hinnangu saanuist lahkus töölt enne lõppotsuse vormistamist ning kolm vaidlustasid atesteerimiskomisjoni otsuse. Kolmest vaidest üks rahuldati, kahe puhul jäi komisjon esialgse otsuse juurde.

Siin on oluline rõhutada, et komisjoni otsusest ei tulene töötajale kohe administratiivseid või

töölaseid järelemeid. Atesteerimise tulemusest teavitatakse ka atesteeritava vahetut töökorraldajat, kelle pädevuses on teha vajalikud töökorralduslikud järeldused: positiivse otsuse puhul näiteks tunnustamine tulemustasuga, palgatõusu või täiendavate magistri- ja doktorikohtade eraldamisega; oluliste puuduste korral kordusatesteerimine tavalisest lühema tähtajaga, ettepanek asuda teisele ametikohale või ettepanek lõpetada ülikooliga töösuhe.

KOGEMUS JA MÕTTEID TULEVIKUKS

Akadeemiline komisjon püüdis algusest peale mitte ainult kriitiliselt hinnata, vaid ka tunnustada ja positiivset tagasisidet anda. Väga positiivsetel juhtudel oli kahju, et komisjoni tunnustus jõudis ainult atesteeritava ja tema vahetu töökorraldajani.

Üks olulisemaid raskusi, millega kokku puututi, tulenes ametinõuetest, mille suhtes atesteeritavate tööd tuli hinnata. Atesteeritavatega töölepingu

teerimisel, näiteks kuidas hinnata 0,2-koormusega professori tööd.

Mittmel juhul leidis komisjon, et atesteeritav vastab formaalselt ja piiripealselt ametikoha nõuetele ning tema tegevuse viimaste aastate tendentsid näitavad saavutuste kahanemist. Neil juhtudel oleks kehtiva korra järgi peetud õigeks teha järgmine atesteerimine varem kui viie aasta pärast.

Kui ülevaated tööst olid suhteliselt standardsed ja erinesid eri rubriikides kirja pandud tulemuste poolest, siis tuleviku tegevuskavad näitasid väga erinevaid hoiakuid atesteerimise enda suhtes. Tegevuskavad varieerusid pikkuselt poolest leheküljest neljani ning üldisest jutust väga konkreetse ja prioriteetidena järjestatud tegevusplaanini.

Ligi kolmandiku professorite atesteerimise tulemused osutusid kokkuvõttes heaks. Lisaks paljudele kiitvatele hinnangutele tuleb positiivseks tulemuseks lugeda sedagi, et atesteeritavad ise mõtlesid läbi oma edasised plaanid seoses ülikooliga, hindasid oma

PERIOODILINE ÕPPEJÕUDUDE JA TEADUSTÖÖTAJATE HINDAMINE AITAB TAGADA AMETISSE SOBIVUSE, TOETADA NENDE ARENGUT JA SELGITADA VÄLJA KOOLITUSVAJADUS.

sõlmimishetkel kehtinud ametinõuded on nüüdseks ajale jalgu jäänud, üldsõnalised ja mõningate põhitegevuste nõuete suhtes (nt õppetöö ning arendus- ja lepingulised tööd) alaesindatud.

Ka puudub kehtivates ametinõuetes võimalus töötaja ühes valdkonnas tehtud silmapaistva tööga korvata teise osa nõrgemaid tulemusi. Küsimusi tekkis osakoormusega professorite ates-

teerimise viimaste aastate tulemusi ja koostasid tulevikuks tegevuskava, mis sageli sisaldas ka plaani tagamaks professuuri järjepidevust.

Oleme kokku leppinud, et 2016. aasta jooksul vaatame üle ja ajakohastame akadeemiliste ametikohtade nõudeid ning täpsustame atesteerimise korda, viies sisse võimaluse saada positiivselt atesteeritud vähem kui viieks aastaks. UT

NIISUGUSENA NÄGI RAADI MÖIS VÄLJA LOIUS HÖFLINGERI 1980. AASTA LITOL, MIS ASUB TÛ RAAMATUKOGUS.

ALMA MATER

VARJE SOOTAK
varje.sootak@ut.ee

Praegu Hollandi muuseumis asuvat Jan Steeli «Lautomängijat» on peetud Raadi kunstikogu üheks silmapaistvaimaks Hollandi maaliks. Raamatu vastutava toimetaja Inge Kuke sõnul oli kogu teise, Steeli meheportreega maali asukoht seni teadmata.

Möödunud aasta lõpul TÛ kunstimuuseumis esitletud mahukas teoses «Unistuste Raadi. Liphartide kunstikogu Eestis» tuleks 285 tuvastatud maali asemele kirjutada juba 290. Neist Eestisse jätsid Liphartid 51 maali.

Pärast raamatu trükkimist võttis Inge Kukega ühendust üks kunstikoguja Inglismaalt, kelle valduses maal on ja kes ei teadnud midagi ei Raadist ega Liphartidest. «Saatsin talle meie raamatu foto, mille kaanel on pilt galeriist, kus maal kunagi rippus. Mulle saadeti vastu foto maalist.»

Kui Juhan Maiste (projekti-juht), Inge Kukk, Ingrid Sakh, Juta Keevallik ja Piret Õunapuu asusid 2008. aastal TÛ ja Eesti

rahva muuseumi ühisprojekti Liphartide kogu Eestis asuvate teoste päritolu ja tausta välja selgitama, ei aimatudki, kui kaugele uurimisoksad hargnevad.

Kunstimuuseumi kuraatori Ingrid Sahki sõnul on kunstiteoste päritolu ja kuuluvuse väljaselgitamine koguni omaette kunstiajaloo järjest olulisemaks muutuv teadusharu. Uurijaile on see mõistagi avastamisrõõmu pakkuv, nagu selgus ka Raadi kogu puhul,

EESTISSE JÄÄNUD LIPHARTIDE KOGUSSE KUULUNUD GRAAFIKAST ASUB SUUREM OSA TARTU ÜLIKOOLI KUNSTIMUUSEUMIS. VASAKUL ALBRECHT DÜRERI «PÜHA ÖHTUSÖÖMAAEG» SARJAST «SUUR PASSIOON» (PUULÕIGE, 1510). PAREMAL ADRIAEN VAN OSTADE «ÖNGITSEJAD» (OFORT U. 1647).

mille teosed olid kunagi Tartusse jõudnud ja suurem osa on laias maailmas liikumas.

RAADI TÄHTSUS

Raadi seostub Eestis eelkõige ERM-i uue hoone ja kunagise sõjaväelennuväljaga, ka taas muuseumi valduses oleva mõisa- ga, kuid Raadi mõisaomanikud Liphartid on kaugemalgi teada. Ja mitte ainult baltisakslaste läbipõimunud suguvõsade kaudu, vaid ka kultuurijälgede poolest.

Kunagine linnamõis Ratshof püsis Liphartide viie põlvkonna käes alates 1751. aastast. Reisivad mõisahärrad töid välismaalt kodusse vahele sageli kunstiesemeid. Juhan Maiste märgib värskes raamatus, et «.../ Raadi sünnitas kultuuriringe, mis ulatusid Tartust Firenzeni ja Peterburist Roomani». 18. sajandi keskel oli kunstikogumine muutunud Venemaa kõrgaadli seas lausa moeasjaks.

Kuulsaks saanud kunstikogule ja raamatukogule pani aluse Reinhold Wilhelm von Liphart (1750–1829), kelle ajal kujunes Raadist vaimse elu keskus. Järg-

miste mõisaomanike ajal kogu täienes ning see muutus Baltimaade üheks suurimaks ja hinnalise- maks. Lossi läänetiivale ehitati üldtalgustusega maaligalerii.

Hoone pikk galeriidega koridor läbis punast, sinist, kollast, valget saali. Maalid, graafika- mapid, kristall-lühtrid, antiikaja kujude koopiad... Emajõelinna ajalukku jäid selle aadlisuguvõsa kuulsad salongiõhtud, püha- päevaakadeemiad. Raadi mõisa

Ernst Friedrichist sai kunstnik ja kunstiajaloolane ning Ermitaži maalikogu kuraator.

Karl Eduardi kunstitaibu näiteks toob Inge Kukk suurepärase kvaliteediga graafikalehtede kogumise ja Hollandi kunstniku Frans Halsi andekuse äratundmise. 1840. aastatel, kui Hals oli veel tundmatu, tõi Liphart Tartusse ühe tema iseloomuliku pastori- portree. Halsi tööd läksid hinda alles 30 aastat hiljem. Praegu

SUUREM OSA LIPHARTIDE KUNSTIKOGU TEOSTEST ASUB VÄLISMAA MUUSEUMIDES JA ERAKOGUDES.

erakogu mainiti isegi Lääne-Euroopa–Peterburi reisijuhis. Kunstiteoseid pandi tollal välja ka Tartu näitustel.

ÜLIKOOLI OSA

Kuulsaim kunstikoguja ja -asjatundja oli Karl Eduard von Liphart (1809–1891), kes oma elu teise poole elas Firenzes ja kellest kujunes arvestatav Itaalia renessansskunsti nõuandja Euroopa kunstiringkondades. Tema pojast

on see portree ühe tuntud USA kollektsionääri kogu.

Liphartide kogu hakkas lagunema 20. sajandi algul, kui revolutsioonimeeleolude tõttu viidi osa töid Eestist välja. 1918. aastal põgenesid Liphartid välismaale ning kunstikogu hakati järk-järgult oksjonitel müüma.

Esimese maailmasõja järel ristusid Raadi kogu, ülikooli ja ERM-i teed. Kuna Eesti oli keelanud kunstivarade väljaveo, ot- ➤

VASTUTAVATOIMETAJA INGE KUKE SÖNUL VÖRRELDI KUNSTITEOSTE ASUKOHA TUVASTAMISEKS NÄITUSTE JA OKSJONITE KATALOOGI, ARTIKLEID, MÄRKMEID, KÄIDI MUUSEUMIDES, ARHIIVIDES, RAAMATUKOGUDES.

» sustasid Liphartid oma Tartusse jäänud kogu säilitamiseks kinkida kolmandiku sellest ülikoolile. Raadi mõisa kinkis vabariigi valitsus 1921. aastal ülikoolile, mõisasse asus põllumajandus-teaduskond. Pinda vajas ka Eesti rahva muuseum ning Raadi loss oli muuseumi kodu 1944. aastani.

RAAMAT-KATALOOG

Liphartide kingitud kogust jäi ülikooli 39 maali, 757 gravüüri ja joonistust jm. Kui ERM korraldas 1922. aastal väliskunsti näituse, andis ülikool Liphartide kingituse hoiule muuseumile, kus hoiustatud vara kanti inventariraamatusse. 1931. aastal sai ülikool ERM-ilt tagasi 480 lehte graafikat ja joonistusi. ERM-i jäänud kunstiteosed, sh maalid, anti nõukogude võimu ajal 1940. aastal üle Eesti kunstimuuseumile. Kaunis Raadi kunstilloss sai sõjas kannatada, seda enam ei taastatud ning kogu mõisa maa-ala jäi nõukogude sõjaväe kasutada.

Eestisse jäänud Liphartide kunstikogu teoseid on nii muuseumides kui ka ülikoolis. Suurem osa ülikoolile kingitud

graafikast asub TÜ kunstimuuseumis. Paljude teoste puhul polnud päritolu aga täpselt teada. Projekti täitjad võrdlesid eri dokumente, katalooge, nimekirju, käidi arhiivides, muuseumides, raamatukogudes. Õnneks on Liphartidel teoste tagaküljel ka nende oma templid ja märkmed. Inge Kuke sõnul selgus uurimise käigus üha rohkem, et ei saa keskenduda üksnes Eestis olevale varale. «Rohkem oli vaja tunda tausta, algset tervikut, teoste liikumist. Võrdlesime näituste

Liphartide kogus olnud teoste liikumisele, vaid mitmed omanikud polnud ka teadlikud Raadist ega Liphartidest.»

Näiteks ühte esimest Raadi kogu müügikataloogi polnud üheski raamatukogus. Inge Kukeni jõudis teave, et selline kataloog võib olla ühes Rootsi lossis. «Kirjutasin sinna ning selgus, et kataloog oli tõesti olemas ja koguni Rootsi kuningakotta kuuluv lossis.»

Eestisse jäänud 51 maalist on täpsustatud 45 maali andmed,

LIPHARTIDE KOGU KUNSTITEOSTE TUVASTAMISEL LEIDSID NII UURIJAD PILTIDE OMANIKKE KUI KA OMANIKUD UURIJAD.

ja oksjonite katalooge, artikleid, märkmeid.»

Suur abi oli perekonnaarhiivist Marburgis Herderi instituudis, ühe Ameerikas elava perekonnaliikme kogutud materjalist, rääkimata teabe levikust internetis jpm. «Nii ei leidnud mitte ainult meie, vaid ka meid leiti üles. Huvi on olnud vastastikkult rikastav, sest pole jälile saadud mitte üksnes

kokku sai andmeid 285 maali kohta. Andmebaas täieneb edasi ning juba on teada 290 maali asukoht. Inge Kuke arvates võiks edaspidi korraldada Raadi kunstikogu näituse, kus saaks näha ka välismaal asuvaid teoseid, rääkimata teadus-artiklite kirjutamisest. UT

KASUTATUD KIRJANDUS

» www.ajakiri.ut.ee

IN MEMORIAM

URMAS PETTI

12.09.1965–27.01.2016

27. jaanuaril viis raske haigus meie hulgast Tartu ülikooli usuteaduskonna kirikuloo dotsendi ja Tartu Ülikooli-Jaani koguduse õpetaja Urmas Petti.

Urmas Petti kuulus taasiseisvunud Eesti usuteadlaste esimesse põlvkonda, kes alustasid oma teoloogiaõpinguid 1991. aastal taasavatud Tartu ülikooli usuteaduskonnas. Enne usuteaduskonda oli ta jõudnud õppida Georg Otsa nimelises Tallinna muusikakoolis. Nooruspõlvest pärit muusikaarmastust kandis ta endas ka kogu ülejäänud elu.

1995. aastal lõpetas Urmas Petti usuteaduskonna esimese lennu. Juba üliõpilaspõlvest alates köitis teda uurimisteemana luterliku reformatsiooni ajalugu ja luterlik teoloogia. Sel teemal kaitses ta usuteaduskonnas 1997. aastal teadusmagistritöö ja asus seejärel õppima doktorantuuri Baseli ülikooli Šveitsis, mille lõpetas *doctor theologiae* kraadiga 1999. aastal.

Naasnud 1999. aastal Eestisse, otsustas ta end siduda teaduskonnaga, kus oli õppinud. Esialgu töötas ta usuteaduskonnas ajaloolise usuteaduse (kirikuloo) lektorina ja alates 2001. aastast kirikuloo dotsendina. See ei jäänud aga tema ainsaks ametiks. Järgides vana tava, mille kohaselt täitis ülikooli koguduse vaimulikuametit mõni usuteaduskonna õppejõudu-

dest, asus ta alguses jutlustaja, seejärel diakoni ja alates 2001. aastast õpetajana tööle Tartu Ülikooli-Jaani koguduses. Need kaks ametit suutis ta ühendada nii, et ühte ilma teiseta tema puhul hästi ette ei kujutanudki.

Usuteaduskonna kiriku ja teoloogia ajaloo õppejõuna lisandus tema uurimisteemade hulka ka teaduskonna enda mineviku, eriti kuulsal 19. sajandi uurimine, mil Euroopa luterliku teoloogia üks keskusi asus just Tartus. Lisaks arvukatele teadustöödele läheb suurejoonelisena ajalukku tema koostatud ja toimetatud Lutheri kirjutiste kogutud väljaanne, mis on esimene eesti keeles ilmunud Lutheri teoste tõlge (Martin Lutheri «Valitud tööd», 2012).

Urmas Petti oli kõrgelt hinnatud ning erakordselt nauditava esinemisotkusega õppejõud ja vaimulik. Usuteaduskonna raudvarana õpetas ta reformatsiooni ajal kirikulugu, dogmadelugu ja sümboolikat (kristlike usutunnistuste ajalugu), ehk teisisõnu aineid, mis moodustavad kristliku õpetuse ja enesemõistmise tuuma. Et tuumani jõuda, seda natuke negi taibata, ja seda omakorda teistele veenvalt edasi anda, on

vaja aega, rahulikku meelt ja oskust säilitada kaine mõistus. Just sisemine rahu ja mõtteselgus teda iseloomustasidki ning see tegi temast meistri, keda üliõpilased austasid.

Tema mõtlemises ja mõtete edasiandmises avaldus imekspandav oskus eri aegadel välja öeldud ja kirja pandud mõtteid seostada ning eri tasandite vahel nii liikuda, et ka kõige raskemana tunduv küsimus muutus kuulajatele mõistetavaks. Nauding, mida tema loengutes kogeti, on kirjeldamatu ja kordumatu. Ja kõik see oli esitatud peensusteni lihvitud stiilis, ilusas eesti keeles ja asetatud täpsesse vormi.

Seesama kordumatus, stiilipuhtus, aga ka inimlikkus iseloomustasid Urmas Pettit ka vaimulikuna. Oli neid, kes tulid kirikusse kuulama tema läbimõeldud ja kõnekaid jutlusi, läbisid leerikursuse ja otsustasidki kiriku juurde jääda. Tema kogudus kasvas järjekindlalt. Paljud nautisid tema arvamuseveerge ajalehes Eesti Kirik. Neis võttis ta sõna nii meie ühiskonna kui ka luteri kiriku päevakajalistel teemadel, seda alati talle omasel rahulikul ja humoorikal moel. Sellisena jääb ta ka kolleegide, üliõpilaste ja kõigi nende mällu, kellel oli õnn temaga mõtteid vahetada, teda kantslis ja auditooriumis kõnelemas kuulda või tema kirjutisi lugeda.

Puhka rahu, hea kolleeg, õpetaja ja sõber!

TÜ usuteaduskond

Eesti Korporatsioonide Liidu

Tartu meeskorporatsioonide
külalisõhtud

corp! Vironia 1900	18. veebruar 3. märts 11. märts	20:15 20:15 20:15	<i>vironia.ee</i>
corp! Frat. Estica 1907	18. veebruar 22. veebruar 11. märts	20:15 20:15 20:15	<i>cfe.ee</i>
corp! Sakala 1909	12. veebruar 3. märts 18. märts	20:15 20:15 20:15	<i>sakala.ee</i>
corp! Ugala 1913	16. veebruar 3. märts	20:15 20:15	<i>korpugala.ee</i>
corp! Rotalia 1913	17. veebruar 2. märts 17. märts	20:15 20:15 20:15	<i>rotalia.ee</i>
corp! Frat. Livienensis 1918	19. veebruar 4. märts 10. märts	20:15 20:15 20:15	<i>livienensis.ee</i>
corp! Revelia 1920	23. veebruar	20:15	<i>revelia.ee</i>
corp! Frat. Tartuensis 1929	11. veebruar 26. veebruar 11. märts	20:15 20:15 20:15	<i>tartuensis.ee</i>

KAITSMISED

5. veebruaril kell 14 kaitseb **PIRET MIKK** arstiteaduse erialal väitekirja «Healthcare-associated Infections in Estonia – Epidemiology and Surveillance of Bloodstream and Surgical Site Infections» («Haiglatekkese infektsioonid Eestis – vereringe- ja operatsioonipiirkonna infektsioonide epidemioloogia ja järelvalve»). Kaitsmine toimub A. Linkbergi nimelises auditooriumis, Puusepa 8. Juhendajad dots Matti Maimets ja vanemteadur Paul Naaber, oponent prof Uga Dumpis (Läti ülikool, Läti).

12. veebruaril kell 10.15 kaitseb **LY LINDMAN** zooloogia erialal doktoritööd «The Ecology of Protected Butterfly Species in Estonia» («Kaitsealuste päevaliblike ökoloogia Eestis»). Kaitsmine toimub Vanemuise 46-301. Juhendajad prof Toomas Tammaru ja teadur Jaanus Remm, oponent dr Josef Settele (Helmholtzi keskkonnauuringute keskus, Saksamaa).

16. veebruaril kell 14.15 kaitseb **ANNI JÜRINE** eesti ja soome-ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «The development of Complex Postpositions in Estonian: A Case of Grammaticalization via Lexicalization» («Liitpostpositsioonide kujunemine eesti keeles grammatiseerimise ja leksikalisatsiooni koosmõjul»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad dots Külli Habicht ja dots Ilona Tragel, oponent prof Hubert Cuyckens (Leuveni katooliklik ülikool, Belgia).

18. veebruaril kell 9.15 kaitseb **MART USTAV JR** tehnika ja tehnoloogia erialal väitekirja «Molecular Studies of HPV-18 Genome Segregation and Stable Replication» («HPV-18 genoomi jagunemine ja säilumine rakudes»). Kaitsmine toimub Nooruse 1-121. Juhendajad prof Mart Ustav ja Andres Männik (Icosagen AS), oponent prof Alison McBride (USA riiklik terviseinstituut, USA).

18. veebruaril kell 14.15 kaitseb **MARGIT MUTSO** tehnika ja tehnoloogia erialal doktoritööd «Different Approaches to Counteracting Hepatitis C Virus and Chikungunya Virus Infections» («Hepatiit C viiruse ja Chikungunya viiruse vastased lähenemised»). Kaitsmine toimub Nooruse 1-121. Juhendajad vanemteadur Eva Žusinaite ja prof Andres Merits, oponent prof Mark Harris (Leedsi ülikool, Suurbritannia).

25. veebruaril kell 14 kaitseb **ANDREY FEDOTOV** vene kirjanduse erialal doktoritööd «Русский театральный журнал в культурном контексте 1840-х годов» («Vene teatriajakiri 1840ndate kultuuri kontekstis»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Ljubov Kisseljova, oponentid dots Olga Kuptsova (Moskva riiklik ülikool, Venemaa) ja vanemteadur Alex Balakin (Vene kirjanduse instituut).

TÜ SIHTASUTUSE STIPENDIUMID VEEBRUARIS 2016

VÕÕRKEELSE VÄITEKIRJA EESTIKEELSE RESÜMEE STIPENDIUM – stipendiumifondi suurus on 7164 eurot, ühe stipendiumi suurus on minimaalselt 500 eurot. Stipendiumi saavad taotleda kõik viimase kahe aasta jooksul Eestis kaitstud võõrkeelsete doktoriväitekirjade autorid. Stipendiumi rahastatakse eestikeelse terminoloogia toetamise programmi vahenditest. Taotluste

esitamise tähtaeg on 3. märts.

EESTIKEELSE TERMINOLOOGIA SIHTSTIPENDIUM – stipendiumifondi suurus on 7640 eurot. Stipendiumi saavad taotleda kõik Eesti avaõiguslike kõrgkoolide üliõpilased, õppejõud ja teadustöötajad, kelle õppe- või uurimisvaldkond on seotud eestikeelse terminoloogia ja selle arendamisega või kes

arendavad eesti terminoloogiat oma mis tahes eriala doktoritöö osana. Stipendiumi rahastatakse eestikeelse terminoloogia toetamise programmi vahenditest. Taotluste esitamise tähtaeg on 3. märts.

Täpsem teave ja nõuded stipendiumite taotlemiseks: www.sihutasutus.ut.ee, tel 737 5852 või 56 571 221 (Katrin Pärn).

TEATED

VEEBRUARIS TÕ AULAS: 14. veebruaril kell 14 algab rahvusvaheline laste ja noorukite festival «Sõprus», kus esitletakse soliste ja konkursite võitjaid Riias, Moskovast, Barcelonast, Sõmkendist ja Tallinnast; 17. veebruaril kell 16.15 algab Evelyn Kiive inauguratsiooni loeng; 23. veebruaril kell 12 algab Eesti Vabariigi 98. aastapäeva kontsertaktus.

TÜ PENSIONÄRIDE ÜHINGUS VITAE: 11. veebruaril kell 13 arstide klubi; 16. veebruaril kell 11 elulooriing ja kell 13 lauluring; 18. veebruaril kirjandusklubi; 22. veebruaril kell 15 põltsamaalaste klubi; 25. veebruaril kell 15 keemikute klubi.

ÕPETATUD EESTI SELTSI ETTEKANDEKOOSOLEKUD: 3. veebruaril esineb Hain Rebas ettekandega «Eesti koorilaulu politiseeritus ja lõhe eriti 1950. aastail», millele järgneb seltsi aastakoosolek. 17. veebruaril

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvis loodus- ja täppiseaduste valdkonna matemaatika ja statistika instituudi emeriitprofessor **MATI KILP**.

TÜ väikese medaliga tunnustati 60. sünnipäeval loodus- ja täppiseaduste valdkonna matemaatika ja statistika instituudi diferentsiaal- ja integraalvõrrandite dotsenti **UNO HÄMARIKKU**; samuti õppeosakonna endist juhatajat **SIRET RUTIKUT**.

esineb Anu Raudsepp ettekandega «Leevaku hüdroelektrijaama ehitamine komsomoli löökehitusena 1947 – reaalsus või müüt?». ÕES-i koosolekud toimuvad Lossi 3-406 algusega kell 16.15. Täpsem teave: www.ut.ee/OES.

8. veebruaril kell 16.15 peab teoreetilise filosoofia dotsendi ametikohale kandideerija **BRUNO MÖLDERI** *venia legendi* «Vaim ja tõlgendus». Loeng toimub Jakobi 3-336.

9. veebruaril kell 16 algab **ESITLUS-SEMINAR**, kus tutvustatakse Raili Nugini monograafiat «The 1970s: Portrait of a Generation at the Doorstep», ETF grandi «Põlvkonnad ja põlvkondade vahelised suhted kujunevad infoühiskonnas» publikatsioonide ja väitekirjade veebikogumikku ning Raili Nugini, Anu Kannikese ja Maaris Raudsepa toimetatud kogumikku «Generations in Estonia: Contemporary Perspectives on

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvisid 65. sünnipäeval loodus- ja täppiseaduste valdkonna füüsika instituudi materjaliteaduse osakonna kiletehnoloogia labori juhataja, tahkise- tehnoloogia professor, akadeemik **JAAN AARIK**; samuti sotsiaal- teaduste valdkonna õigusteaduskonna emeriitprofessor, ülikooli nõukogu liige **PAUL VARUL**.

TÜ aumärgiga tunnustati 60. sünnipäeval rahandusosakonna arvelduste talituse raamatupidajat

Turbulent Times». Esitlus-seminar toimub Lossi 36-204. Ette- gistreerumine: www.yti.ut.ee/et/registreerimine-42.

9., 11., 18., 19. ja 20. veebruaril mängib **TARTU ÜLIÕPILASTEATER** Anton Tšehhovi näidendil põhinevat «Kirsiaeda» veidi uuene- nud versioonis. Etendused algavad kell 19.30 TÜ peahoone keldris.

EESTI NAISÜLIÕPILASTE SELTSI KÜLALISÕHTUD toimu- vad 17. ja 22. veebruaril ning 1. märtsil kell 19 aadressil Riia 13-33. Külalisõhtutele on oodatud kõik seltsi tegevusest huvitatud organiseerumata naistudengid. Lisateave: www.enys.ee.

19. veebruaril kell 11 tähistatak- se TÜ aulas eestimaise teadus-liku psühholoogia rajaja **EMIL KRAEPELINI** 160. sünniaasta- päeva rahvusvahelise konverent- siga. Lisateave: [www.psychology. ut.ee/et](http://www.psychology.ut.ee/et).

KATRIN VALSI ning 50. sünni- päeval loodus- ja täppiseaduste valdkonna molekulaar- ja rakubio- loogia instituudi molekulaarbiolo- gia vanemteadurit **AIVAR LIIVI**.

TÜ tänukirja pälvisid 75. sünni- päeval loodus- ja täppiseaduste valdkonna füüsika instituudi spetsialist **LILLI PAAMA**; 70. sünnipäeval füüsika instituudi sensortehnoloogiate töörühma teadur **TEA AVARMAA**; 60. sünnipäeval humanitaarteaduste

ja kunstide valdkonna maailma keelte ja kultuuride kolledži skandinavistika osakonna rootsi

ÕNNITLEME

85 ENDEL JÜRIMÄE, loodus- ja täppiseaduste valdkonna emeriitdotsent – 22. veebruar

80 ANTS TUULMETS, orgaanilise keemia teadur, loodus- ja täppiseaduste valdkonna emeriitprofessor – 7. veebruar

75 ENDLA ANNI, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituudi laborant – 24. veebruar

70 TAMARA JANSON, meditsiiniteaduste valdkonna emeriitdotsent – 9. veebruar
EVI-ENE MOOR, riidehoidja – 25. veebruar

60 HELJU VAIDLA, meditsiiniteaduste valdkonna raamatukoguhoidja – 28. veebruar
RITA HADE, aula administraator – 29. veebruar

filoloogia assistent **MAIU ELKEN**; 50. sünnipäeval sotsiaalteaduste valdkonna õigusteaduskonna

55 ANU NURK, ungari keele lektor – 4. veebruar
ÜLLE KIRSIMÄGI, arvutispetsialist – 8. veebruar
VIKTOR TRASBERG, majandusteooria dotsent – 9. veebruar
URMAS KÕLJALG, mükoloogia professor, loodusmuuseumi juhataja, mükoloogia õppetooli juhataja, akadeemik – 24. veebruar
RUTH TAMMEORG, referent – 25. veebruar

50 IRINA KUDRJAVTSEVA, tahkisefüüsika teadur – 14. veebruar

45 TARMO TIIDO, rakubioloogia teadur – 2. veebruar
KERSTI LILLEVÄLI, füsioloogia vanemteadur – 10. veebruar
NEEME TÕNISSON, Eesti geenivaramu vanemteadur – 17. veebruar

õigussotsioloogia lektor **ANNA MARKINA** ja ülikooli muuseumi kuraator **LEILI KRIIS**.

TAAVO TENNO, keskkonnakeemia dotsent – 25. veebruar
ALAR SUIJA, infotehnoloogia spetsialist – 28. veebruar

40 INGE RINGMETS, biostatistika lektor – 20. veebruar

35 SANDER MIRME, aerosoolifüüsika teadur – 13. veebruar
INDREK KIVI, füüsikalise keemia teadur – 14. veebruar
RAUL RAMMULA, materjaliteaduse teadur – 16. veebruar
ARTO PULK, molekulaarbioloogia õppetooli spetsialist – 17. veebruar
KALLE KIPPER, molekulaarbioloogia teadur – 22. veebruar

30 MARILIIS VAHT, neuropsühhofarmakoloogia nooremteadur – 11. veebruar

VARJE SOOTAK – 70

12. veebruaril on Varje 70. sünnipäev. Julgelt üle poole sellest ajast on ta olnud seotud Tartu (riikliku) ülikooli ajalehega.

Ka täna, kui ajalehest on saanud ajakiri ja Varje enam selle tegevuses iga päev kaasa ei löö, rõõmustavad tema ajalooteemali- sed lood UT lugejaid.

Varje lõpetas TRÜ ajaloo- keeleteaduskonna eesti keele ja kirjanduse eriala ajakirjanduse eriharu 1971. aastal – ajal, mil ajakirjandust eraldi ei õpetatudki. Tema esiklaps, poeg Indrek, oli sündinud aasta varem ülikooli- õpingute ajal ning tütar Astri nägi ilmavalgust 1972. aastal.

FOTO: ANDRES TENNUS

Pärast ülikooli lõpetamist töötas Varje neli aastat Tallinnas ajalehe Edasi toimetuses ning tuli Tartusse tagasi 1975. aastal, kui ülikooli ajalehe koosseisuline toimetaja Rein Veidemann oli kutsutud mitmekuulistele kordusõppustele Nõukogude armeesse. Sestpeale jäigi Varje ülikooli ajalehe juurde!

Hilisemad kolleegid on kirjeldanud Varjet usumatult toimeka, tegusa ja kõiketeadva ning -mäletavana. Varje teadis oma ajaleheaastatel ülikoolis toimuvast tõepoolest kõike.

Ükski juubel või tähtpäev – olgu mõne olulise isiku või instituudi oma – ei jäänud tal märkamata. Ta pidas nimelt oma kalendrit ja tegi ülikooli-aasta olulisematest sünd-

mustest alati aasta lõpus ka kokkuvõtte. Varje ja ülikooli ajalehe vahele on aastakümneid põhjusega võrdusmärgi tõmmatud.

Kuid kogu selle objektiivse ja olulise kõrval on siiski midagi veelgi olulisemat. Varje oli Juhan Peegli õpilane ja ehk just seetõttu on ta olnud ajakirjanik mitte pelgalt ametinimetuse, vaid kutsumuse poolest.

Seda, mida tähendab ajakirjaniku ühelt poolt küll ennastsalgav, ent samas ometi end kehtestav ja niivõrd palju empaatiat nõudev töö, on ta omakorda õpetanud paljudele noorematele kolleegidele, kellel on olnud au temaga koos töötada.

Varje teab, mida tähendab

teistega arvestada, neid kuulata ja sealjuures siiski endale kindlaks jääda. Oma pehmel, ent meelegi kindlal moel suutis ta säilitada ülikooli ajalehe head taset nii tsensuuri kui ka kapitalismiga saabunud raskuste ajal.

Varje ise on öelnud, et ülikool ja töö selle ajalehes on andnud talle mitu ülikooliharidust. Varje ise on aga andnud nii mõnelegi kolleegile mitte ainult hariduse ja kutsumuse, vaid õpetanud ka inimese ja hea kolleegi olemise kunsti.

Endiste UT kolleegide ja ajalehe kaasautorite nimel Aija Sakova-Merivee, UT toimetaja 2004.–2010. aastal

HELLE HEIN – 65

Helle Hein on arvutiteaduse instituudis tarkvarasüsteemide dotsent ning informaatika bakalaureuseõppekava programmijuht.

Lisaks sellele on ta olnud varasemalt erinevate bakalaureuse õppekavade programmijuht ning magistri- ja doktoriõppekavade programmijuht. Hiljuti valiti ta ka 2015. aasta õppejõuks arvutiteaduse instituudis.

Helle on väga töökas ning kohusetundlik. Ta on varem töötanud teoreetilise mehaanika õppetoolis ning teeb sel alal endiselt ka teadustööd. Arvutiteaduse instituuti tööle asudes hakkas Helle õpetama tema jaoks täiesti uusi aineid, kuid

FOTO: ANDRES TENNUS

tegi seda äärmiselt edukalt.

Programmijuhina on Helle läbi aegade puutunud kokku väga paljude tudengitega ning on nende seas kõrgelt hinnatud õppejõud. Lisaks on ta juhendanud ka kümneid lõputööd. Tema juhendamisel on seni kaitstud üks doktoritöö, peatselt valmib ka teine.

Teadus- ja õppetöö kõrvalt

mängib Helle tennist ning on tihti ka võistlustelt auhinnalisi kohti võitnud. Kuid lisaks tennisel on ta ka ühe väga huvitava spordiala levitaja Eestis: nimelt mängib Helle puupalli ning on tulnud sel alal lausa Euroopa meistriks.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suurepärane kõrgkooli õppejõud on võrdselt hea kolmel alal: õpetamises, teaduses ja korraldamises. Täiuslikke inimesi pole kahjuks olemas, aga arvutiteaduse instituudis on Helle Hein sellele ideaalile väga lähedal.

Kolleegid arvutiteaduse instituudist soovivad Hellele õnne sünnipäeva puhul!

KOOLIKAS, AUGUST VARUSTIN

TÕESTISÜNDINUD LOOD JA NALJAD KUUE SAMBA TAGANT

Viekkümneandate aastate alguses püüti kõiges võtta eeskuju Moskva riiklikust ülikoolist. Seal pääses peahoonesse valvurile üliõpilaspileti ettenäitamisel. Sama korda püüti juurutada Tartuski. Peahoone uksel pandi valvur, kes kontrollis üliõpilaspileteid. See võttis aga palju aega.

Kitsa välisukse juurde tekkis kaks närvilist järjekorda. Ühed tahtsid sisse tulla, teised välja minna. Tobedusest tuli mõne nädala pärast loobuda, sest loengule hilinesid mitte üksnes tudengid, vaid ka õppejõud! ●

Möödunud sajandi teisel poolel õppis Tartu ülikoolis mitmekümne rahvuse poegi ja tütreid, nende seas ka armeenlasi. Üks neist läkitas koju kirja: «Kallid vanemad! Siin käin ainult mina autoga koolis, kõik ülejäänud bussiga.»

Mõne aja pärast sai tudeng vanematelt kirja: «Ära muretse, pojake, me ostame sulle ka bussi.» ●

ALLIKAS: RAAMAT «TÕESTISÜNDINUD LOOD JA ANEKDOODID 6 SAMBA TAGANT»

SAADA KIRI

Kui meenub õpingute ajast midagi põnevat, kuuled loengus midagi naljakat, avastad õppematerjalidest või eksamitöödest huvitavaid kilde, koostad ristsõnu, armastad mõistatusi või joonistad ülikoolielust pilte, anna sellest meilegi teada.

Saada oma meenutused, naljad ja pildid aadressil ajakiri@ut.ee ja võib-olla avaldame järgmises numbris just Sinu leiu või loomingut!

INAUGURATSIOON

17. veebruaril kell 16.15
peab ülikooli peahoone
aulas eripedagoogika professor
Evelyn Kiive inauguratsiooni-
loengu aktiivsus- ja tähelepanu-
häire olemusest.

KONTSERTAKTUS

23. veebruaril kell 22
toimub TÜ aulas
Eesti Vabariigi 98. aastapäeva
kontsertaktus. Antakse üle
Ernst Jaaksoni mälestus-
stipendium ja TÜ aumärgid.

NÄITUS

29. veebruarini saab
kunstimuseumis
näha klaasikunstik Ivo Lille
näitust «Mälukiri – Memory
Code» eesti rahvariete
vöökirjast.

17

19

23

26

29

KONVERENTS

19. veebruaril kell 11 al-
gab rahvusvaheline
konverents «Emil Kraepelin
160/130». Ettekannetega
esinevad ka Ken Kalling, Erki
Tammiksaar ja Jüri Allik.

DISAINIÜRITUS

26. veebruaril algab TÜ
Pärnu kolledžis kolm
päeva kestev rahvusvaheline
teenuste disaini üritus «Global
Service Jam» (GSJ), kus 48 tunni
jooksul luuakse uued teenused.

VEEBRUAR 2016

E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P E T K N R L P
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 1 2 3 4 5 6

UNIVERSITAS TARTUENSIS
Tartu ülikooli ajakiri

Tartu Ülikool • Ülikooli 18, 50090 Tartu • Tel: 737 5100 • E-post: info@ut.ee • www.ut.ee